

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA GMINY KAŁUSZYN

Kałużyn – kwiecień 2005r

Spis treści:

- I. Wstęp. 3
 - 1.Cel i zakres opracowania. 3
 - 2.Podstawa prawna. 4
 - 3.Ogólna charakterystyka gminy. 4
- II.Stan środowiska. 6
 - 1. Wody. 6
 - 1.1. Wody podziemne. 6
 - 1.2. Wody powierzchniowe. 7
 - 1.3. Gospodarka wodno-ściekowa. 8
 - 1.4. Wnioski. 9
 - 2. Gleby. 9
 - 2.1. Stan gleb. 10
 - 2.2. Wnioski. 11
 - 3. Lasy. 11
 - 3.1. Stan lasów. 11
 - 3.2. Wnioski. 12
 - 4. Surowce mineralne. 13
 - 4.1. Występowanie kopalin. 13
 - 4.2. Wpływ eksploatacji na środowisko. 13
 - 4.3. Wnioski. 13
 - 5. Walory przyrodnicze. 15
 - 5.1. Indywidualne formy ochrony przyrody. 15
 - 5.2. Formy ochrony powierzchniowej. 15
 - 5.3. Fauna. 16
 - 5.4. Wnioski. 17
 - 6. Powietrze atmosferyczne. 17
 - 6.1. Emisja zanieczyszczeń i jej źródła. 17
 - 6.2. Wnioski. 18
 - 7. Hałas. 18
 - 7.1. Stan środowiska ze względu na emisję hałasu. 18
 - 7.2. Wnioski. 19
 - 8. Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące. 19
 - 8.1. Stan środowiska ze względu na emisję promieniowanie elektromagnetycznego. 19

8.2. Wnioski.	19
9. Gospodarka odpadami.	19
9.1. Odpady komunalne.	20
9.2. Odpady z sektora gospodarczego.	21
9.3. Odpady niebezpieczne.	24
9.4. Wnioski.	27
III. Cele polityki ekologicznej państwa.	27
1. Zasady polityki ekologicznej państwa.	27
2. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.	28
3. Jakość środowiska.	29
4. Przyjęte limity krajowe.	31
IV. Cele i priorytety gminnej polityki ekologicznej.	31
1. Cele główne, szczegółowe i działania.	32
2. Zadania priorytetowe do realizacji do 2007r.	34
V. Uwarunkowania realizacyjne.	35
1. Rozwiązania prawno - instytucjonalne.	35
I. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	37
II. Racjonalna gospodarka wodą	39
Działania	39
III. Zwiększenie lesistości i ochrona lasów	39
Cel	39
IV. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	40
Cel	40
V. Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	40
Cele	40
Cel	41
Cel	41
2. System finansowania.	43
4. Monitoring.	47
5. Oceny oddziaływania na środowisko – dostęp do informacji i udział społeczeństwa.	47
VI. Koszty realizacji programu.	51
1. Szacunkowe koszty realizacji Programu w latach 2004-2011.	51
Cele	51
Działania	53
Cele	53
Cele	54
Cele	54
Cele	55
Cele	56
2. Szacunkowe koszty realizacji Programu w latach 2004-2007.	57
VII. Materiały źródłowe.	61
VIII. Streszczenie.	61

I. Wstęp.

1. Cel i zakres opracowania.

Celem opracowania jest realizacja polityki ekologicznej państwa oraz przedstawienie polityki ekologicznej dotyczącej terenu gminy Kałuszyn.

Program uwzględnia wymagania określone w art. 14 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r Prawo ochrony środowiska określając:

- cele ekologiczne;
- priorytety ekologiczne;
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych;
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Program obejmuje następujące zagadnienia:

- ochronę środowiska przyrodniczego;
- gospodarkę leśną;
- gospodarkę wodną;
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami;
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego;
- kształtowanie świadomości ekologicznej;
- propagowanie proekologicznych form działalności gospodarczej.

Program sporządzony został na horyzont czasowy 2011r. Natomiast zadania priorytetowe określone zostały do realizacji do 2007r.

Z wykonania Programu organ wykonawczy gminy – Burmistrz Miasta Kałuszyn sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia radzie gminy – Radzie Miejskiej w Kałuszynie..

2. Podstawa prawna.

Podstawę prawną opracowania stanowią główne ustawy:

- ustawa z dnia 8 marca 1990r o samorządzie gminnym (Dz. U. Nr 142, poz. 1591)
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami);
- ustawa z dnia 27 lipca 2001r o wprowadzeniu ustawy Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)

3. Ogólna charakterystyka gminy.

Na terenie gminy Kałuszyn mieszka 6.248 mieszkańców, powierzchnia gminy wynosi 95 km². Przeważa zabudowa jednorodzinna, zarówno na terenie wsi, jak i samego miasta Kałuszyn. Zabudowa wielorodzinna występuje na obszarze miasta Kałuszyn – ok. 420 osób oraz w miejscowościach Gołębiówka – ok.75 osób i Sinołęka – 230 osób. Mieszkańcy zabudowy wielorodzinnej stanowią zaledwie 11% mieszkańców gminy.

Rys. Gmina Kałuszyn.

Gmina Kałuszyn położona jest we wschodniej części Powiatu Mińskiego i graniczy:

- od wschodu z Gminą Kotuń;
- od północy z gminami Grębków, Wierzbno i Dobrze;
- od zachodu z Gminą Jakubów;
- od południa z gminami Mrozy i Cegłów.

Gmina Kałuszyn wykonuje swoje zadania na obszarze 9 452 ha, w tym:

Lp.	Rodzaj użytku	Powierzchnia w ha	Struktura w %
1.	Użytki rolne	6 514	68,9
2.	Las i grunty leśne	2 154	22,8
3.	Pozostałe	784	8,3
Łącznie:		9 452	100

Gmina charakteryzuje się znaczną powierzchnią gruntów rolnych – 68,9% i średnią lesistością wynoszącą 22,8%.

Na terenie gminy istnieje niewielki przemysł, natomiast sieć usług obejmuje tradycyjne podstawowe świadczenia w zakresie handlu, rzemiosła i usług.

Na terenie gminy wpis do ewidencji działalności gospodarczej uzyskało 445 osób fizycznych. Należy także podkreślić, że małe przedsiębiorstwa działające w oparciu o wpis do ewidencji, jak i kilka średnich firm – to firmy rodzinne, które zatrudniają niewiele osób spoza rodziny.

Profil działalności poszczególnych firm, w szczególności prowadzonych przez osoby fizyczne, jest dość zróżnicowany. Najwięcej przedsiębiorców zajmuje się handlem i naprawami – 51,90%.

Ponadto znaczna ilość przedsiębiorców zajmuje się budownictwem – 10,80%. Około 11,60% firm zajmuje się przetwórstwem przemysłowym a jedynie 6,70% firm to przedsiębiorstwa transportowe.

Prowadzona przez zakłady oraz podmioty gospodarcze działalność to głównie działalność handlowo-usługowa, która nie ma większego wpływu na zanieczyszczenie powietrza, natomiast działalność ta powoduje wytwarzanie znacznych ilości odpadów stałych i płynnych. Odpady z zakładów oraz odpady komunalne wytwarzane w gospodarstwach domowych stanowią główne zagrożenie dla środowiska gminy.

Kolejnym istotnym czynnikiem zagrażającym środowisku jest ilość odpadów płynnych. Na terenie gminy Kałuszyn znajduje się około 650 szamb. Natomiast tylko część mieszkańców jest podłączona do kolektora sanitarnego. Z chwilą przekazania oczyszczalni do eksploatacji nieczystości płynne wywożone są do punktu zlewnego oczyszczalni. Wywozem ścieków na terenie miasta i gminy zajmuje się Zakład Gospodarki Komunalnej.

II. Stan środowiska.

1. Wody.

1.1. Wody podziemne.

Wody podziemne na potrzeby mieszkańców pobierane są z ujęć: „Kałuszyn”, „Sinołęka” i „Garczyn Duży”. Ujęcia te znajdują się na terenie gminy Kałuszyn. Ujęcie wody „Kałuszyn” to dwie studnie głębinowe. Pobierana woda nie wymaga uzdatnienia. Ujęcie wody „Sinołęka” to również dwie studnie głębinowe. Woda nie wymaga uzdatnienia. Ujęcie wody „Garczyn Duży” to cztery studnie głębinowe. Woda pobierana z tego ujęcia wymaga poddania jej procesom uzdatniania przez napowietrzenie i filtrowaniu przez filtr uaktywniony związkami manganu.

Mieszkańcy gminy zaopatrywania są także z wodociągu „Gołębiówka” dostarczający wodę z ujęcia znajdującego się poza terenem gminy.

Większość gospodarstw domowych z terenu gminy Kałuszyn czerpie wodę z sieci wodociągowej.

Zagrożenie zanieczyszczeniem wód podziemnych powodowane jest przez:

- infiltrację zanieczyszczeń z wód powierzchniowych (w dolinach rzek);
- migrację wgłębną zanieczyszczeń związków chemicznych z obszarów rolniczych, terenów zurbanizowanych i komunikacyjnych o słabej izolacji gruntu nad warstwą wodonośną;

- eksploatację surowców mineralnych, która może powodować przerwanie warstwy izolacyjnej nad warstwą wodonośną;

Wody podziemne wymagają ochrony głównie z powodu ich wykorzystywania jako podstawowe źródło dla celów zaopatrzenia ludności w wodę. Stanowią one również rezerwę wody pitnej dla przyszłych pokoleń.

1.2. Wody powierzchniowe.

Gmina Kałuszyn położona jest w dorzeczu Bugu, na pograniczu Kotliny Warszawskiej na zachodzie i Wysoczyzny Siedleckiej na wschodzie.

Mazowsze stanowi kotlinę, która na wschód od Wisły podnosi się łagodnie osiągając pod Kałuszynem 223 m. Ta wyniosłość terenu silnie rozcięta przez erozję cieków wodnych nazywana jest „guzem kałuszyńskim”. Ze względu na to, że początek bierze tu kilka rzek płynących do Wisły i Bugu, nazywany jest również „kałuszyńskim węzłem wodnym”.

W pobliżu miejscowości Chrościce i Wólka Kałuska przepływa rzeka Rządza, która w początkowym biegu płynie w kierunku południowym i południowo-zachodnim, a następnie kieruje się ku północnemu zachodowi.

W pobliżu miejscowości Olszewice i Szymony przepływa rzeka Witówka kierująca się ku południowemu wschodowi.

W pobliżu miejscowości Mroczyki, Milew i Sinołęka przepływa rzeka Gawroniec kierująca się ku północnemu zachodowi.

Podstawowym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych są ścieki komunalne pochodzące z jednostek osadniczych.

Zanieczyszczenie wód powierzchniowych spowodowane nieracjonalną gospodarką ich zasobami oraz odprowadzaniem do nich ścieków powoduje ograniczenie ich wykorzystania gospodarczego, turystycznego i ekologicznego.

Podstawowym źródłem zanieczyszczeń wód powierzchniowych są:

- ścieki komunalne z jednostek osadniczych;
- wody opadowe z terenów zurbanizowanych;
- spływy powierzchniowe z terenów rolniczych (głównie związki biogenne) i komunikacyjnych.

1.3. Gospodarka wodno-ściekowa.

Oczyszczalnia ścieków w Kałuszynie zlokalizowana jest na gruntach wsi Olszewice. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna zbierająca ścieki z sieci kanalizacyjnej rozprowadzonej na terenie miasta Kałuszyn. Długość sieci wynosi 8,2 km. Ścieki z terenów nieskanalizowanych odbierane są samochodami asenizacyjnymi i zrzucają w punkcie zlewnym na terenie oczyszczalni ścieków. Końcowym odbiornikiem oczyszczalni jest rzeka Witówka.

W 2003r do oczyszczalni ścieków dostarczono 9953 m³ ścieków dowożonych i 33151 m³ ścieków pochodzących z systemu kanalizacji.

Planowana jest dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej oraz włączenie piaskownika do technologii oczyszczania.

Na terenie gminy, w miejscowości Sinołęka znajduje się również lokalna oczyszczalnia obsługująca 230 osób mieszkających w budynkach Spółdzielni Mieszkaniowej w Sinołęce. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna. Odbiornikiem końcowym oczyszczalni w Sinołęce jest rzeka Gawroniec.

Odbiorem nieczystości płynnych od właścicieli nieruchomości zajmuje się Zakład Gospodarki Komunalnej oraz prywatni przewoźnicy, którzy nie posiadają jednak zezwoleń niezbędnych do świadczenia ww. usług.

Najwięcej wywozów zanotowano we wsiach Patok, Ryczołek, Olszewice. Najmniej we wsiach: Szymony, Piotrowina, Garczyn Mały, Wity, Marianka, Szembory. Żadnego wywozu nie zanotowano we wsi Abramy.

Najmniej zbiorników bezodpływowych znajduje się w Kazimierzowie, Wólce Kałuskiej, Szemborach. Najwięcej w Olszewicach, Leonowie, Patoku.

Co 10-te gospodarstwo domowe w Szemborach wyposażone jest w zbiornik bezodpływowy,

co 9-te w Wólce Kałuskiej,

co 5-te w Szymonach, Mroczkach, Milewie,

co 4-te w Falbogach, Nowych Groszkach, Abramach, Chrościcach, Żebrówce, Budach Przytockich, Wąsach, Witach,

co 3-cie w Kazimierzowie, Przytoce, Ryczołku, Gołębiówce, Garczynie Dużym, Garczynie Małym, Zimowodzie, Mariance,

co 2-gie w Olszewicach, Leonowie, Piotrowinie, Klukach, Sinołęce i Patoku.

Wobec braku odpowiedniego miejsca zagospodarowania nieczystości płynnych z terenu miasta i wsi gminy Kałuszyn, w 1992 r podjęto decyzję o zorganizowaniu wylewiska we wsi Szymony. W okresie eksploatacji, tj. do czasu uruchomienia gminnej oczyszczalni ścieków w 2000 r, średnio dobowo na wylewisko wywożono około 56 m³ ścieków socjalno-bytowych. W 2002r zlecono sporządzenie „Raportu oddziaływania na środowisko wodno-gruntowe wylewiska ścieków komunalnych we wsi Szymony, wraz z projektem rekultywacji gruntów”. Na podstawie ww. raportu

decyzją Starosty Mińskiego znak OR 6018 – 3/5/2003 z dnia 30.03.2003r uzgodnione zostały warunki rekultywacji wylewiska. 28.10.2004r rekultywacja wylewiska została zakończona.

1.4. Wnioski.

1. Sieć hydrograficzną gminy tworzą cieki o przepływach zbliżonych do naturalnego.
2. Zasadnicze znaczenie dla zaopatrzenia ludności w wodę mają wody podziemne.
3. Konieczne jest prowadzenie sukcesywnej kanalizacji miasta i przyległych wsi oraz wyposażenie nieruchomości w zbiorniki na nieczystości ciekłe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków.

2. Gleby.

2.1. Stan gleb.

Ustawa Prawo ochrony środowiska przewiduje ochronę gleb, która powinna być prowadzona w ramach ochrony powierzchni ziemi. Ochrona polega na racjonalnym gospodarowaniu, zachowującym możliwości ich produkcyjnego wykorzystania oraz zatrzymaniu jakości na poziomie co najmniej wymaganych standardów, określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 9 września 2002r w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi.

Na terenie gminy Kałuszyn nie występują gleby klasy I i II. Około połowę użytków rolnych stanowią gleby klas V i VI.

Klasa bonitacyjna	Użytki rolne (ha)	Użytki rolne (%)
I	-	-
II	-	-
III	437	6,5
IV	2387	35,6

V	2229	33,2
VI	1497	22,3
VIz	164	2,4
Razem:	6714	100

Najstabsze bonitacyjnie gleby znajdują się w Wólce Kałuskiej, Gołębiówce, Ryczołku, Mariance, Klukach i Chrościcach. Natomiast najlepsze we wsiach: Sinołęka, Zimnowoda, Garczyn Duży, Garczyn Mały i Patok.

Z badań wykonanych w 2003r przez Stację Chemiczno-Rolniczą w Wesolej dotyczących potrzeb wapnowania i zasobności gleb wynika, że gleby w miejscowościach objętych badaniem są silnie zakwaszone. Badania przeprowadzono na użytkach rolnych i użytkach zielonych, w miejscowościach: Falbogi, Kałuszyn, Patok, Olszewice, Wąsy i Wity. Z wykonanych badań wynika, że na 66% użytków rolnych i 54% użytków zielonych objętych badaniem wykonanie wapnowania jest konieczne. Tylko na 2% użytków rolnych i 8% użytków zielonych potrzebę wapnowania uznano za zbędną.

Stacja Chemiczno-Rolnicza w Wesolej wykonała także badania gleb w ww. miejscowościach pod względem zawartości mikroelementów. Pod względem zawartości fosforu 39% użytków rolnych i 54% użytków zielonych miało niski poziom fosforu. Bardzo wysoką zawartość fosforu wykazywało 8% użytków rolnych i 8% użytków zielonych. Pod względem zawartości potasu 45% użytków rolnych wykazywało niską zawartość potasu, a 62% użytków zielonych wykazywało bardzo niską zawartość tego pierwiastka. Tylko 1% użytków rolnych wykazuje bardzo wysoką zawartość potasu. Pod względem zawartości magnezu 36% użytków zielonych i 54% użytków zielonych wykazuje bardzo niską zawartość tego mikroelementu. Natomiast tylko 4% użytków rolnych wykazuje bardzo wysoka jego zawartość.

W świetle przedstawionych badań problem gospodarczy i ekologiczny stanowi zakwaszenie gleb. Powoduje ono ograniczenie wykorzystania przez rośliny składników pokarmowych oraz istotne obniżenie ich przydatności rolniczej.

Mniejsze zagrożenie powoduje erozja wietrzna gleb. Terenami zagrożonymi erozją są grunty wykorzystywane pod intensywne uprawy polowe. Na tych terenach występuje również niedobór zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, spełniających rolę wiatrochronu.

2.2. Wnioski.

1. Najczęściej występującą formą degradacji gleb jest ich zakwaszenie. Powoduje to zmniejszenie wykorzystania przez rośliny składników pokarmowych i znacząco obniża przydatność rolniczą upraw.
2. Innym zagrożeniem jest erozja wietrzna występująca na obszarach intensywnych upraw.
3. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do rewitalizacji zdegradowanych i zdewastowanych gleb. Dotyczy to w szczególności wyrobisk i „dzikich” składowisk odpadów.

3. Lasy.

3.1. Stan lasów.

Kompleksy leśne stanowią 22% powierzchni gminy Kałuszyn. Lasy państwowe obejmują około 200 ha, natomiast lasy prywatne zajmują około 1900 ha. Do lasów państwowych należą zinwentaryzowane kompleksy leśne:

- uroczysko Sinołęka I – 93,7 ha;
- uroczysko Sinołęka II – 20,41 ha;
- uroczysko Groszki Stare – 14,2 ha;
- uroczysko Groszki Nowe – 83 ha;

oraz kompleksy przejęte przez Lasy Państwowe z Państwowego Funduszu Ziemi w latach 1980-2000:

- uroczysko Mroczki – 6,9 ha;
- uroczysko Wąsy – 4,6 ha;
- uroczysko Wity – 4,6 ha;
- uroczysko Chrościce – 5,3 ha;
- uroczysko Kluki – 4,77 ha;
- uroczysko Wólka Kałuska – 30,3 ha;
- uroczysko Ryczołek – 2,88 ha;
- oraz kilka mniejszych.

W 85% są to bory mieszane i bory mieszane świeże. Gatunkiem dominującym jest sosna zwyczajna sadzona na gruntach porolnych. Bardziej różnorodny charakter posiadają lasy południowo-wschodniej części gminy.

Przeciętny wiek drzewostanu waha się od 35-45 lat. Specyficzną cechą struktury tych drzewostanów jest duże rozdrobnienie. Około 190 małych kompleksów lasów państwowych rozmieszczonych jest w promieniu 7 km. Przeciętne działka leśna liczy około 1,5-2 ha.

Wtórne lasy sosnowe łatwo ulegają degradacji, której przejawem jest zakrzewienie lub zadarnienie. Ze względu na trwałość naturalnego układu biologicznego najbardziej niepokojący problem budzi zasośnienie. Masowe nasadzenia sosny prowadzą do zubożenia gleby.

3.2. Wnioski.

1. W układzie przestrzennym gminy występuje rozdrobnienie kompleksów leśnych, które miejscami powoduje przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów i ograniczanie liczby nisz ekologicznych.
2. Duży udział jednogatunkowych drzewostanów, tworzących głównie monokultury sosnowe, obniża odporność drzewostanów na czynniki biotyczne i abiotyczne.
3. Konieczność zagospodarowania gruntów mało przydatnych dla rolnictwa wskazuje na potrzebę i możliwość zwiększenia powierzchni leśnej.

4. Surowce mineralne.

4.1. Występowanie kopaliny.

Na terenie gminy Kałuszyn występują złoża kruszywa naturalnego. Obszary górnicze zlokalizowane są na gruntach wsi: Kazimierzów, Ryczołek, Olszewice i Przytoka. Na terenie wsi Kazimierzów znajdują się następujące złoża wpisane do rejestru obszarów górniczych: „KAZIMIERZÓW”, „KAZIMIERZÓW I”, „KAZIMIERZÓW II” i „KAZIMIERZÓW III”. Na terenie wsi Ryczołek są to złoża: „RYCZOŁEK”, „RYCZOŁEK I”, „RYCZOŁEK II”, „RYCZOŁEK III”. Na terenie wsi Olszewice występują złoża: „OLSZEWICE – W” i „OLSZEWICE I”. Na terenie wsi Przytoka są to: „PRZYTOKA” i „PRZYTOKA I”.

Eksplloatowane złoża to kopaliny pospolite o znaczeniu lokalnym. Wykorzystywane są na potrzeby budownictwa i drogownictwa.

4.2. Wpływ eksploatacji na środowisko.

Eksploatacja istniejących złóż wymaga stworzenia warunków racjonalnego, ekonomicznie uzasadnionego ich zagospodarowania, zgodnie z maksymalną ochroną walorów krajobrazowych, a następnie rekultywacji terenów poeksploatacyjnych na cele leśne lub wodne.

Prawidłowe zrekultywowanie zagłębień powstałych po eksploatacji złóż na cele wodne wpływa korzystnie na retencjonowanie wód powierzchniowych. Powstałe zbiorniki wzbogacają lokalne siedlisko flory i fauny. Mogą być także wykorzystywane na potrzeby rekreacji.

Ochrona zasobów kopalin powinna polegać na ograniczaniu ich wydobycia do wielkości gospodarczo uzasadnionej.

Prowadzenie wydobycia złóż na terenach o dużych walorach przyrodniczych nie powinno być realizowane. Do obszarów tych należą parki krajobrazowe, użytki ekologiczne, obszary chronionego krajobrazu, cenne kompleksy leśne lub objęte ochroną formy geomorfologiczne.

4.3. Wnioski.

1. Udokumentowane złoża surowców mineralnych zaliczane są do kopalin pospolitych.
2. Eksploatowane złoża surowców mineralnych to złoża kruszywa naturalnego, o lokalnym znaczeniu, wykorzystywanego na potrzeby budownictwa i drogownictwa.
3. Eksploatacja surowców może powodować zakłócenia stanu środowiska przyrodniczego, a w szczególności zakłócenie stosunków wodnych i zniekształcenia rzeźby terenu.

5. Walory przyrodnicze.

5.1. Indywidualne formy ochrony przyrody.

Na terenie gminy Kałuszyn występują pomniki przyrody – 5 i użytek ekologiczny. Pomnikami przyrody ustanowiono: 2 drzewa oraz 3 głazy narzutowe. Drzewa uznane za pomniki przyrody to:

- lipa drobnolistna zlokalizowana na terenie probostwa Parafii Rzymsko-Katolickiej w Kałuszynie;
- lipa drobnolistna „Renata” znajdująca się w parku podworskim w Sinołęce.

Głazy narzutowe uznane za pomniki przyrody znajdują się na gruntach wsi Garczyn Duży, są to:

- średnioziarnisty granit różowy;

- drobnoziarnisty granit różowy;
- gnejs szary.

Użytek ekologiczny „Sosny Olszewickie” został zatwierdzony w 2001r. Stanowi on starodrzew sosnowy w wieku ok. 300 lat. Użytek zajmuje obszar o powierzchni 0,22 ha. Stanowi unikatowe stanowisko sosny zwyczajnej o zachowanym naturalnym pokroju korony.

5.2. Formy ochrony powierzchniowej.

Rezerwat Przełom Witówki powstał w 1995r na terenie uroczyska Gójszcz. Zajmuje obszar 92,11 ha, z czego 6,25 ha znajduje się na terenie gminy Kałuszyn. Pozostała część rezerwatu znajduje się w obrębie gminy Mrozy.

Na obszarze rezerwatu 88,14 ha zajmują lasy, 1,53 ha bagna, 0,9 ha bagna i pastwiska. Wzdłuż rzeki Witówki ciągnie się ols porzeczkowy, z dużym udziałem chronionej porzeczeki czarnej. W kompleksie z olsem występują łągi: łąg przystrumykowy, łąg wiązowo-jesionowy oraz grąd lipowo-grabowy i bór mieszany. Na terenie rezerwatu znajdują się także szuwary turzycy błotnej i zespół sitowia leśnego.

Na terenie rezerwatu występują gatunki chronione: wawrzynek wilczełyko, lilia złotogłów, storczyk Fuscha, storczyk szerokolistny, grąźel żółty, listera jajowata, kruszczyk szerokolistny, kopytnik zwyczajny, bagno zwyczajne, grzybień biały, turówka wonna, kruszyna, kalina.

Do ciekawych taksonów zaliczyć można: narecznicę szerokolistną, porzeczkę alpejską, kokorycz pełną, ligustr pospolity, czermień błotną, brodobrzankę wodną, wiechlinę odległokłosą.

Zarejestrowano również występowanie następujących ptaków: brodziec samotny, wodnik, myszołów zwyczajny, mysikrólik, kobuz, słonka, puszczyk.

Miński Obszar Chronionego Krajobrazu został utworzony w 1986r. zajmuje obszar 29316 ha, rozciągający się na długości 30 km wzdłuż drogi Warszawa-Terespol. W jego skład wchodzi tereny należące do gmin: Dębe Wielkie, Mińsk Mazowiecki, Siennica, Cegłów, Jakubów, Kałuszyn. Około 8% powierzchni Mińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu należy do gminy Kałuszyn.

Najliczniej reprezentowanymi zbiorowiskami w Mińskim Obszarze Chronionego Krajobrazu są bór świeży, bór mieszany i lasy mieszane. Dotychczas stwierdzono występowanie 703 gatunków roślin naczyniowych, w tym 12 objętych ochroną ścisłą, 10 – ochroną częściową i 51 taksonów uznawanych za rzadkie. Niektóre z nich to: pióropusznik strusi, widłak torfowy, lilia złotogłów,

kokorycz pełna, niezapominajka skąpokwiatowa, janowiec skrzydlasty, bodziszek żałobny, cibora żółta, groszek czerniejący.

Na terenie stawów rybnych w Gołębiówce, stanowiących regionalne ostoje ptaków występują: rybitwy czarne, bączki, zielonki, czernice, perkozy. Osobliwością jest stanowisko ogorzałki.

5.3. Fauna.

Różnorodność ekosystemów znajdujących się na terenie gminy Kałuszyn pozwala na bytowanie różnorodnych gatunków roślin i zwierząt. Żyją tu wszystkie gatunki sikor, dzięciołów, pokrzewek. Wzrasta liczba ptaków drapieżnych – pustułka, krogulec, myszołów, błotniak stawowy i łąkowy. Z ptaków przebywających okresowo występują orzeł bielik żerujący na stawach rybnych w Gołębiówce, kania czarna i bocian czarny. Na terenie stawów rybnych w Gołębiówce obserwować można łąski, łabędzie, perkozy, żurawie. W okolicach Groszk obserwować można zaskrońce. Na terenie gminy Kałuszyn występuje także zwierzyna łowna: sarny, dziki, bażanty, kuropatwy. Pojawiły się stanowiska żerowanie bobrów na rzece Rządzy. Z bezkręgowców obserwować można motyle: niepylak apollo, mieniak, rusalki.

5.4. Wnioski.

1. Konieczność objęcia większej części gminy różnorodnymi formami ochrony przyrody;

6. Powietrze atmosferyczne.

6.1. Emisja zanieczyszczeń i jej źródła.

Na terenie gminy Kałuszyn głównym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza są kotłownie przydomowe wykorzystywane jako lokalne źródła ciepła.

Na terenie miasta Kałuszyn występują dwie kotłownie lokalne przy ul. Zamojskiej i ul. Polnej zarządzane przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Kałuszynie. Kotłownia przy ul. Zamojskiej wyposażona jest w dwa kotły węglowe typu RUMIA 410. Kotłownia lokalna przy ul. Polnej wyposażona jest w dwa kotły węglowe typu RUMIA 350. Kotłownie te nie wymagają uzyskania decyzji na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza.

Mieszkańcy gminy nie mają dostępu do gazu sieciowego.

Zanieczyszczenie powietrza występujące na terenie gminy związane jest także z ruchem komunikacyjnym. Szczególnie przy trasie drogi krajowej nr 2 przebiegającej przez miasto Kałuszyn.

Na terenie gminy Kałuszyn brak jest zakładów produkcyjnych, z których emisja zanieczyszczeń do powietrza powodowałaby jego znaczne pogorszenie.

Badania w zakresie emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie gminy Kałuszyn nie są prowadzone.

6.2. Wnioski.

1. Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek emisji większości zanieczyszczeń w wyniku zamiany nośników energii wykorzystywanej jako źródło ciepła w gospodarstwach domowych, tj. stopniowe przechodzenie z paliw stałych na paliwa gazowe i płynne.
2. Problemem jest nielegalne spalanie śmieci w gospodarstwach domowych.

7. Hałas.

7.1. Stan środowiska ze względu na emisję hałasu.

Obszar gminy Kałuszyn jest zróżnicowany pod względem klimatu akustycznego z powodu nierównomierności rozkładu źródeł emisji oraz różnorodności czynników wpływających na jego rozprzestrzenianie.

Na terenie gminy Kałuszyn nie są prowadzone badania pod względem emisji hałasu. Jednakże z ogólnych danych dotyczących innych miejscowości wynika, że do obiektów uciążliwych pod względem hałasu można zaliczyć: zakłady przemysłu chemicznego, zakłady przemysłu spożywczego, kotłownie komunalne, zakłady rzemieślnicze o zróżnicowanym profilu: ślusarstwo, warsztaty samochodowe, betoniarnie, zakłady stolarskie. Jednakże w chwili obecnej ze względu na postęp technologiczny hałas przemysłowy nie stanowi już takiego zagrożenia jak 20 lat temu.

Jednym z największych zagrożeń i uciążliwości jest hałas komunikacyjny. Jest on szczególnie dotkliwy dla mieszkańców miasta Kałuszyn, przez który przebiega trasa drogi krajowej nr 2. Miasto Kałuszyn nie posiada obwodnicy, a hałas komunikacyjny wynikający z przebiegu drogi krajowej koncentruje się na ul. Warszawskiej.

Poza miastem Kałuszyn hałas komunikacyjny odczuwalny jest również przy trasie drogi krajowej nr 2, na której odbywa się ruch tranzytowy.

7.2. Wnioski.

1. Największą uciążliwość stanowi hałas komunikacyjny koncentrujący się w mieście Kałuszyn, a poza miastem przy drodze, na której odbywa się ruch tranzytowy.

8. Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące.

8.1. Stan środowiska ze względu na emisję promieniowanie elektromagnetycznego.

Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące obejmuje pola magnetyczne w zakresie 0-300 GHz. Źródłem tego promieniowania są wszystkie urządzenia elektryczne, odbiorniki telefonii komórkowej, radiotelefony, itp.

Na terenie miejscowości Nowe Groszki zlokalizowana jest stacja bazowa telefonii komórkowej PTK CENTERTEL GSM 900. Stacja ta emituje do otoczenia elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące z zakresu częstotliwości 0,03 - 300 000 MHz. Źródłem energii elektromagnetycznej omawianej stacji są systemy antenowe stacji. Pola elektromagnetyczne mogące oddziaływać biologicznie na ludność występują wyłącznie w wolnej przestrzeni, niedostępnej dla ludzi.

8.2. Wnioski.

1. Brak stałego monitoringu w zakresie elektromagnetycznego promieniowania niejonizującego uniemożliwia ocenę stopnia zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego wokół obiektów i urządzeń będących jego źródłem.

9. Gospodarka odpadami.

9.1. Odpady komunalne.

W miesiącu lutym 2000 roku Rada Miejska podjęła uchwałę w sprawie utrzymania czystości i porządku na terenie gminy. Na mocy w/w uchwały zamknięto dotychczasowe wysypisko odpadów stałych, którego istnienie zakwestionował Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. W związku z nałożonymi karami gmina zmuszona była do opracowania raportu

oddziaływania wysypiska odpadów komunalnych na środowisko wodno-gruntowe. Na podstawie w/w dokumentacji Starosta Miński wydał decyzję określającą kierunek, zakres oraz termin wykonania rekultywacji. Nowe składowisko odpadów komunalnych na terenie gminy nie powstało.

Na terenie gminy Kałuszyn działalność w zakresie zbierania odpadów komunalnych prowadzi firma REMONDIS Sp. z o.o. wyłoniona w wyniku przetargu nieograniczonego. Zakład Gospodarki Komunalnej w Kałuszynie jest podwykonawcą firmy w zakresie zbierania odpadów komunalnych z terenu miasta.

Na terenie miasta i gminy zawartych jest 975 umów na odbiór odpadów z gospodarstw domowych na 2085 gospodarstw. W 2003r z posesji prywatnych odebrano 572,75 m³ odpadów komunalnych oraz 112,50 m³ surowców wtórnych. Natomiast od firm i instytucji z terenu gminy odebrano 1763,44 m³ odpadów. Łącznie za cały 2003r z terenu miasta i gminy odebrano 2336,19 m³ odpadów.

Zorganizowaną zbiórką odpadów objętych jest około 48% mieszkańców. Natomiast segregowane odpady są odbierane od 35% ludności.

Odpady niebezpieczne powstające na terenie gminy Kałuszyn w przeważającej części trafiają do strumienia odpadów komunalnych. Tylko część odpadów niebezpiecznych odbierana jest w czasie trwania „Konkursu ekologicznego dla dzieci i młodzieży z terenu gminy”. Do odpadów tych należą baterie i akumulatory. W czasie III edycji „Konkursu...” zorganizowanej w 2004r od mieszkańców odebrano 144,5 kg baterii i 13 szt. akumulatorów.

Od 1995r na terenie miasta Kałuszyn funkcjonowało nielegalne składowisko odpadów komunalnych, które powstało w miejscu wyrobiska poźwirowego. Składowanie odpadów bez formalnego uzgodnienia prowadzone było do końca 1999r. Ogółem na ww. składowisku umieszczono ok. 4800 ton odpadów.

W styczniu 2001r zlecono sporządzenie „Raportu oddziaływania na środowisko wodno-gruntowe wysypiska odpadów komunalnych w Kałuszynie, wraz z projektem zabezpieczenia i rekultywacji gruntów”. Na podstawie raportu wykonano rekultywację składowiska, która decyzją Starosty Mińskiego znak OR. 6018-3/6/01 z dnia 20.11.2001r uznana została za zakończoną.

Nowe składowisko odpadów komunalnych nie powstało.

Podstawową metodą unieszkodliwiania odpadów w Gminie Kałuszyn nadal jest składowanie. Obecnie odpady pochodzące z terenu gminy przekazywane są przez firmę REMONDIS na składowisko odpadów w Goraninie, gm. Ślesin, woj. Wielkopolskie, gdzie w 2003r przekazano 290,3 Mg odpadów.

Na terenie gminy Kałuszyn działalność w zakresie zbierania odpadów komunalnych prowadzi firma REMONDIS Sp. z o.o. wyłoniona w wyniku przetargu nieograniczonego. Firma ta prowadzi także odbiór odpadów opakowaniowych – stanowiących wysegregowane surowce wtórne i odpadów

wielkogabarytowych. Zakład Gospodarki Komunalnej w Kałuszynie jest podwykonawcą firmy w zakresie zbierania odpadów komunalnych z terenu miasta.

Zakład Gospodarki Komunalnej został utworzony jako zakład budżetowy w dniu 1 stycznia 1982 roku. Podlega bezpośrednio Radzie Miejskiej w Kałuszynie. Zadania szczegółowe, do realizacji których został utworzony zakład, określa statut organizacyjny zakładu, który precyzuje zakres świadczonych usług. W zakresie oczyszczania jest to:

- omiotanie ulic i chodników
- wywóz nieczystości płynnych
- zimowe oczyszczanie miasta poprzez omiotanie chodników ze śniegu, unieszkodliwianie gołoledzi, usuwanie śniegu z dróg lokalnych i gminnych
- unieszkodliwianie nieczystości stałych i płynnych – wywóz nieczystości stałych na miejsce składowania – plac oczyszczalni ścieków, skąd nieczystości stałe zabiera firma REMONDIS Sp. z o. o.
- dowóz nieczystości płynnych na oczyszczalnię w Kałuszynie,

9.2. Odpady z sektora gospodarczego.

Podstawą do określenia stanu gospodarki odpadami gospodarczymi w gminie były dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego i Urzędu Miejskiego w Kałuszynie.

W niniejszym rozdziale określono umownie "odpady z wyłączeniem odpadów komunalnych" pojęciem "odpady przemysłowe" lub "odpady z sektora gospodarczego".

Podstawowym źródłem powstawania odpadów w sektorze gospodarczym jest działalność przemysłowa, rolnicza i usługowa (usług komunalnych i budowlanych), a także, w przypadku odpadów niebezpiecznych służba zdrowia. Ze względu na specyficzne właściwości i konieczność odrębnego traktowania, odpady te ujęte zostały w osobnym rozdziale.

Główni wytwórcy odpadów przemysłowych na terenie gminy Kałuszyn wytworzyli w 2001 r około 1600 Mg odpadów. Poniżej wymieniono największych wytwórców odpadów w gminie Kałuszyn:

MYRRA- SEEN Sp. z o.o. – zakład produkujący transformatory

- zużyte lampy oświetleniowe- do 25 szt/rok
- odpady lakieru spolimeryzowanego:- do 0,6 Mg/rok
- odpady żywicy spolimeryzowanej- do 4 Mg/rok
- papier i tektura do- 10 Mg/rok
- odpady opakowań wielomateriałowych- do 5 Mg/rok
- odpady z blachy transformatorów – do 5 Mg/ rok

- odpady z drutu miedzianego- do 4 Mg/ rok
- odpady z drutu miedzianego z izolacją- do 4 Mg/rok
- odpady komunalne- do 10 Mg/rok

„**ŚWIATŁO SYSTEM**” **Plexiform** - zakład produkujący elementów oświetleniowych

- zużyte materiały filtracyjne z kabin lakierniczych- do 0,03 Mg/rok
- wody popłuczne z płukania detali w procesie fosforowania- do 700,0 Mg/rok
- zużyte kąpiele fosforowania- do 1,0 Mg/rok
- osad neutralizacji kąpeli po fosforowaniu- do 0,2 Mg/rok
- zużyte lampy fluorescencyjne- do 0,005 Mg/rok

LIBELLA Sp. z.o.o. produkcja preparatów chemicznych

- przepracowane oleje silnikowe, przekładniowe i maszynowe do 0,5 Mg/rok
- oleje hydrauliczne- do 0,7 Mg/ rok
- zużyte akumulatory- do 0,8 Mg/rok
- zużyte lampy oświetleniowe – do 100 szt/rok
- wióry i opiłki żelaza i jego stopów- do 0,05 Mg/rok
- odpady spawalnicze i elektrody – do 0,015 Mg/rok
- odpady opakowań papierowych- do 10,5 Mg/rok
- odpady opakowań z tworzyw- do 5,6 Mg/rok
- odpady opakowań metalowych- do 3 Mg/rok
- czyściwo włókiennicze i odzież robocza- do 2,5 Mg/rok
- zużyte filtry oleju- do 0,02 Mg/rok
- zużyte filtry powietrza- do 0,01 Mg./rok
- zużyte opony- do 0,1 Mg/ rok
- zużyte elementy maszyn i urządzeń- 0- 1 Mg /rok
- popiół i żużel z kotłowni- do 5,0 Mg/rok
- odpady komunalne do 5 Mg/rok
- odpady pumeksu- do 0,3 Mg/rok

„**Emas**”s.c. – zakład produkujący artykuły pościelowe

- papier i tektura- do 0,3 Mg/rok
- zużyte lampy fluorescencyjne 0- do 0,008 Mg/rok
- popiół i żużel z kotłowni- do 0,5 Mg/rok
- ścinki tkanin bawełnianych- do 0,3 Mg/ rok

Odpady przemysłowe na terenie gminy Kruszyn są przekazywane specjalistycznym firmom posiadającym koncesje na zbieranie i transport odpadów.

Na terenie gminy nie ma składowiska odpadów gospodarczych. Odpady gospodarcze są magazynowane w niżej wymienionych miejscach:

1. Fima METAL Włodzimierz Tomusiak, ul. Warszawska 56, 05- 310 Kałuszyn
2. Firma METKOL, Wojciech Andrzej Tomusiak, ul. Warszawska 56, 05- 310 Kałuszyn
3. Krzysztof Chrościcki, ul. Wojska Polskiego 31 A, 05- 310 Kałuszyn;
4. Firma „Żłom-Stal Surowce Wtórne Tadeusz Gałęzowski” ul. Podleśna 18, 05-310 Kałuszyn

Na terenie gminy Kałuszyn zlokalizowane są dwie oczyszczalnie ścieków.

Gminna oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest na gruntach wsi Olszewice. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna zbierająca ścieki z sieci kanalizacyjnej rozprowadzonej na terenie miasta Kałuszyn. Długość sieci wynosi 9,6 km. Ścieki z terenów nieskanalizowanych odbierane są samochodami asenizacyjnymi i zrzucają w punkcie zlewnym na terenie oczyszczalni ścieków. W 2003r do oczyszczalni ścieków dostarczono 9953 m³ ścieków dowożonych i 33151 m³ ścieków pochodzących z systemu kanalizacji. Z omawianej oczyszczalni ścieków powstaje rocznie około 7 Mg osadów ściekowych.

W miejscowości Sinołęka znajduje się także lokalna oczyszczalnia obsługująca 230 osób mieszkających w budynkach Spółdzielni Mieszkaniowej w Sinołęce. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna starego typu, wyposażona w osadnik Imhoffa. Osady powstające w ilości około 1,5 Mg/rok, magazynowane są na terenie oczyszczalni.

9.3. Odpady niebezpieczne.

Odpady zawierające PCB (polichlorowane bifenyle) nie występują na terenie gminy Kałuszyn.

W gminie funkcjonuje jeden Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, zatrudniający 14 pracowników. Istnieje także przychodnia weterynaryjna. Na podstawie wskaźników powstawania odpadów z każdej z tych placówek uzyskuje się 4,55 m³ /rocznie odpadów specyficznych.

Na terenie gminy funkcjonuje także apteka.

Odpady medyczne i weterynaryjne w chwili obecnej zagospodarowywane są we własnym zakresie. Częściowo w ilości trudnej do oszacowania, trafiają one do strumienia odpadów komunalnych.

Szybki rozwój motoryzacji stwarza konieczność prowadzenia racjonalnej gospodarki odpadami pochodzącymi z eksploatacji i złomowania pojazdów. Gwałtowny wzrost liczby samochodów oraz struktura wiekowa krajowego parku pojazdów, w której znaczny procent stanowią pojazdy stare i wyeksploatowane przyczyniać się będą do stałego wzrostu odpadów samochodowych. Większość elementów z wyeksploatowanych pojazdów ma wartość surowca. Niezbędne jest więc powtórne przetworzenie tych materiałów w taki sposób, aby można było wykorzystać je do wytwarzania nowych produktów.

Na terenie gminy Kałuszyn zarejestrowanych jest około 3700 pojazdów. Szacuje się, że rocznie z terenu gminy Kałuszyn na złom trafia około **6,5 Mg** pojazdów. W strukturze wiekowej parku samochodowego dominują pojazdy stare, prawie połowa jeżdżących pojazdów jest w wieku około 10 lat lub starsze. Oznacza to, że w najbliższych latach spodziewać się należy wzrostu liczby pojazdów wycofywanych z eksploatacji i przeznaczonych do złomowania. Obecnie samochody, które są wycofywane z eksploatacji trafiają głównie do tzw. auto-złomów zajmujących się skupem i demontażem pojazdów. Problem zbiórki zużytych maszyn rolniczych i ich zespołów, czy płynów eksploatacyjnych nie jest realizowany. Wynika to z dużego rozproszenia gospodarstw w terenie oraz braku organizacji zbiórki tych produktów. Ze względu na koszty transportu i małe ilości produktów nadających się do recyklingu, ich zagospodarowanie na wsi nie jest opłacalne. Zasadne jest jedynie zbieranie złomu metalowego.

Oleje odpadowe, a w tym oleje smarowe lub przemysłowe, w szczególności zużyte oleje silników spalinowych i oleje przekładniowe, a także oleje hydrauliczne powstają w trakcie wymiany:

- olejów stosowanych w przekładniach maszyn i instalacji przemysłowych;
- olejów z hydraulicznych układów do przenoszenia energii;
- olejów w systemach smarowania obiegowego (oleje maszynowe);
- olejów transformatorowych.

W motoryzacji oleje odpadowe powstają w trakcie wymiany olejów silnikowych i przekładniowych z pojazdów samochodowych, a także na skutek eksploatacji pojazdów samochodowych np. w postaci odpadów z odwadniania w separatorach.

Na terenie gminy Kałuszyn w roku 2002 wytworzono ok. **1,3 Mg** omawianych odpadów. Oleje odpadowe poddawane były w znacznej mierze procesowi unieszkodliwiania.

Środki transportu, oprócz olejów odpadowych są źródłem akumulatorów wielkogabarytowych. Poza tym powstaje duża ilość akumulatorów małogabarytowych i baterii. Akumulatory samochodowe stanowią odpad niebezpieczny. Średnia trwałość akumulatora waha się w granicach 3 – 5 lat i zależy głównie od intensywności eksploatacji i przebiegu pojazdu. Ocenia się, że w wyniku nieprawidłowej obsługi 20-30% akumulatorów przedwcześnie zatracą swoje właściwości. Zużyte

akumulatory są nabywane od ich użytkowników poprzez sieć skupu (sklepy motoryzacyjne, stacje paliw, stacje obsługi, bazy transportowe, zakłady mechaniczne).

Z powodu mało efektywnego systemu zbiórki starych akumulatorów duży odsetek trafia na składowiska. Akumulatory wraz z elektrolitem kierowane są do zakładów unieszkodliwiających, których jest w Polsce dostateczna ilość. Natomiast baterie i akumulatory małogabarytowe nie są przetwarzane, gdyż w kraju brak odpowiedniej technologii. Do czasu opracowania technologii odpady te powinny być składowane na składowiskach odpadów niebezpiecznych.

Na terenie gminy Kałuszyn wyprodukowano w 2002 roku około **1,0 Mg** tych odpadów.

Azbest znalazł bardzo szerokie zastosowanie przede wszystkim w budownictwie. Obecnie na terenie gminy Kałuszyn występuje około 1567 000 m² pokryć azbestowych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami od 1997r zaprzestano produkcji, przetwarzania i stosowania wyrobów zawierających azbest. W związku z tym odpady te nie mogą być przedmiotem odzysku i muszą być unieszkodliwiane przez składowanie w sposób bezpieczny dla ludzi i środowiska. Odpady zawierające azbest są deponowane na składowiskach przemysłowych oraz w wydzielonych kwaterach składowisk odpadów komunalnych.

Obecnie powstające na terenie gminy odpady zawierające azbest są przekazywane specjalistycznym firmom zajmującym się zbiórką tego typu odpadów.

Istnieje również możliwość dofinansowania kosztów poniesionych przez właścicieli nieruchomości na unieszkodliwianie tego typu odpadów ze środków Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska.

Szacuje się, że na terenie gminy powstaje rocznie ok. 10 Mg tego typu odpadów.

Najbardziej niebezpiecznym oddziaływaniem środków ochrony roślin jest ich nieprawidłowe składowanie, jednakże na terenie gminy Kałuszyn nie występują składowiska przeterminowanych środków ochrony roślin.

Obecnie opakowania po środkach ochrony roślin są kierowane do strumienia odpadów komunalnych.

Szacuje się, że rocznie powstaje ok. **0,5 Mg** tego typu odpadów.

Zużyte lub wycofane urządzenia elektryczne i elektroniczne to: urządzenia radiowe, telewizyjne, sprzęt komputerowy, urządzenia gospodarstwa domowego, wyposażenie biur.

Najbardziej niebezpiecznymi substancjami występującymi w odpadach elektrycznych i elektronicznych są: ołów, rtęć, kadm, chrom, bromowe substancje obniżające palność, arsen i azbest, a także substancje zubażające warstwę ozonową, które występują głównie w urządzeniach typu sprzęt chłodniczy i klimatyzacyjny.

Źródłami powstawania zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych są instytucje użyteczności publicznej, zakłady przemysłowe i gospodarstwa domowe.

Sposób postępowania z tego typu urządzeniami w zakładach przemysłowych i instytucjach użyteczności publicznej jest regulowany przez ustawę o odpadach. Natomiast odpady powstające w gospodarstwach domowych odbierane są od mieszkańców bezpłatnie, raz w roku, w ramach zbiórki odpadów wielkogabarytowych.

Szacuje się, że rocznie na terenie gminy Kałuszyn powstaje **ok. 1 Mg** tego typu odpadów.

9.4. Wnioski.

1. Ilość gospodarstw domowych, które prowadzą prawidłową gospodarkę odpadami jest niedostateczna. W związku z tym konieczne jest prowadzenie kampanii edukacyjnej społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska.
2. W dalszym ciągu przeważa składowanie jako podstawowy sposób unieszkodliwiania odpadów.
3. Nie wydzielenie odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych uniemożliwia ich prawidłowe unieszkodliwianie.
4. Brak jest konkretnych rozwiązań w zakresie zagospodarowania osadów ściekowych powstających w oczyszczalniach ścieków funkcjonujących na terenie gminy.

III. Cele polityki ekologicznej państwa.

1. Zasady polityki ekologicznej państwa.

Przewodnią zasadą polityki ekologicznej państwa jest przyjęta w Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju przyjęta w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992r. Podstawą zrównoważonego rozwoju jest zachowanie zasobów i walorów środowiska w stanie zapewniającym trwałe możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia przy zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej. Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych.

Uszczegółowienie zasady zrównoważonego rozwoju stanowi:

- zasada przezorności;
- zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi;

- zasada regionalizacji;
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego;
- zasada uspołecznienia;
- zasada „zanieczyszczający płaci”;
- zasada prewencji;
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik;
- zasada subsydiarności;
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej;

2. Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.

W zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych polityka ekologiczna państwa dotyczy w szczególności:

1. racjonalizacji użytkowania wody przez:
 - zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe;
 - zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i praktyk rolniczych w celu zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń;
 - racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych;
2. zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji przez:
 - poprawa efektywności ekonomicznej procesów wytwórczych;
 - zasada likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła;
3. zmniejszenia energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych przez:
 - zmniejszenie energochłonności zarówno w procesach wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji;
 - wzrost udziału w produkcji energii elektrycznej i ciepłej, energetycznych nośników odnawialnych (energia wody, wiatru, energia geotermalna, słoneczna, energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów;
4. ochrona gleb przez:
 - przeciwdziałanie przejmowaniu gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub lesnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne;

- eliminacja produkcji rolniczej lub odpowiednia zmiana struktury upraw na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia, gdzie stopień zanieczyszczenia przekracza dopuszczalne wskaźniki;
- przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji;
- dostosowanie do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania rolniczego lub leśnego;

5. wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych przez:

- stałe powiększanie zasobów leśnych;
- kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej);
- zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych;
- racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych;
- utrzymanie i wzmocnienie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów;
- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej;

6. ochrona zasobów kopalin przez:

- ograniczenie wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca;
- zmniejszenie zużycia surowca w przeliczeniu na jednostkę produktu;
- objęcie ochroną wód leczniczych i termalnych, w odniesieniu do których zostanie utrzymany system koncesjonowania.

3. Jakość środowiska.

Główne cele polityki ekologicznej w zakresie jakości środowiska to:

1. gospodarka odpadami:

- zapobieganie powstawaniu odpadów przez rozwiązywanie problemu odpadów „u źródła”;
- odzyskiwanie surowców i ponowne wykorzystanie odpadów – bezpieczne dla środowiska końcowe unieszkodliwianie odpadów nie wykorzystanych;

2. jakość powietrza:

- likwidacja zanieczyszczeń u źródła;
- szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie;
- wprowadzanie norm ograniczających emisje do powietrza z procesów produkcyjnych;

3. hałas i promieniowanie:

- zmniejszenie skali narażenia mieszkańców na ponadnormatywny poziom hałasu;
 - kontrola i ograniczanie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego;
 - kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniącej ponadto funkcje ochronne;
4. bezpieczeństwo chemiczne i biologiczne:
- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym;
 - harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń;
5. nadzwyczajne zagrożenia:
- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń;
 - doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych;
6. różnorodność biologiczna i krajobrazowa:
- rozpoznanie i utrzymanie warunków minimum dla ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
 - utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
 - zwiększenie powierzchni obszarów chronionych;
 - rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych;
 - powstrzymanie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawną;
7. ochrona wód:
- zapobieganie zanieczyszczeniu wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym naciskiem na zapobieganie u źródła;
 - przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia;

4. Przyjęte limity krajowe.

W II Polityce ekologicznej państwa, przyjętej przez Radę Ministrów w czerwcu 2000r i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w sierpniu 2001r, ustalono limity krajowe związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska. Dotyczą one celów do osiągnięcia najpóźniej do 2010r. Są to:

- zmniejszenie wodochłonności produkcji do 50% w stosunku do stanu z 1990r;

- ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990r, tak aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD;
- ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990r i 25% w stosunku do 2000r;
- dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990r;
- odzyskiwanie i powtórne wykorzystanie co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych;
- całkowita likwidacja zrzutu ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych;
- zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych w stosunku do stanu z 1990r, z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej o 30% i ze spływu powierzchniowego o 30%;
- ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu z 1990r;
- wycofanie z użytkowania etyliny i przejście wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej do końca 2005r.

IV. Cele i priorytety gminnej polityki ekologicznej.

Dokumentem wytyczającym cele i kierunki działań w zakresie polityki ekologicznej gminy jest „Strategia rozwoju gminy Kałuszyn”. „Program ochrony środowiska” stanowi rozwinięcie strategii rozwoju gminy w odniesieniu do ochrony środowiska.

1. Cele główne, szczegółowe i działania.

I. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska, w szczególności przez:

1. poprawę jakości wód;
2. poprawę jakości gleb;
3. uporządkowanie gospodarki odpadami;
4. zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego;
5. ograniczenie uciążliwości hałasu;

działania:

- rozbudowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej;
- ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa;

- realizacja indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej;
- zapewnienie ochrony wód podziemnych przed degradacją;
- promowanie rolnictwa ekologicznego, niskonakładowego i zrównoważonego przez działania informacyjne;
- ochrona gleb przed erozją przez wdrażanie m.in. krajowego programu rolnośrodowiskowego, programu zwiększenia lesistości;
- opracowanie planu gospodarki odpadami;
- organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonego rozwoju, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych;
- rekultywacja gleb zdegradowanych, likwidacja „dzikich wysypisk”;
- ograniczanie hałasu na obszarach miejskich, wzdłuż głównych dróg;

II. **Racjonalna gospodarka wodą:**

1. zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych;
2. ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych, produkcji i usług;
3. poprawa standardów zaopatrzenia w wodę;

działania:

- utrzymanie naturalnych zbiorników retencyjnych m.in. terenów podmokłych, torfowisk, bagien;
- przywracanie prawidłowego funkcjonowania systemów melioracyjnych;
- wykorzystywanie zasobów wód podziemnych głównie na zaopatrzenie ludności w wodę pitną;
- dalsza rozbudowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę;

III. **Zwiększenie lesistości i ochrona lasów:**

1. osiągnięcie wskaźnika lesistości do ok. 25%;
2. rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu;

działania:

- współdziałanie przy weryfikacji klasyfikacji gruntów i uporządkowaniu ewidencji gruntów zalesionych;

- zwiększenie powierzchni lasów przez wspieranie zalesień i zadrzewień na gruntach marginalnych i mało przydatnych dla rolnictwa;
- wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- upowszechnienie funkcji edukacyjnej lasów;

IV. **Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego:**

1. ochrona przeciwpożarowa;
2. zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych;

działania:

- propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu;
- kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii;

V. **Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej:**

1. kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorozwoju;
2. tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości lokalnej;

działania:

- szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji oraz w mediach;
- upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego;
- organizowanie konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej;
- wspieranie stowarzyszeń lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego;

VI. **Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej:**

1. rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej;
2. wzrost wykorzystania energii odnawialnej;

działania:

- pomoc we wdrażaniu programów rolno-środowiskowych przez działalność informacyjną;
- wspieranie przekształceń proekologicznych w rolnictwie;
- promocja walorów i produktu turystycznego;
- wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska;

VII. **Rozwój systemu obszarów chronionych:**

1. tworzenie nowych obszarów chronionych;
2. zwiększenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych;

działania:

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;
- objęcie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną;
- motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych;

2. Zadania priorytetowe do realizacji do 2007r.

I. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska:

- rozbudowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemu kanalizacji zbiorczej;
- organizowanie działań promujących minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych;
- likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów;

II. Racjonalna gospodarka wodą:

- dalsza rozbudowa i modernizacja systemu zaopatrzenia mieszkańców w wodę;

III. Zwiększenie lesistości:

- wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;

IV. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego:

- propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu;
- kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii;

V. Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej:

- organizacja konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej;
- szerzenie wiedzy ekologicznej wśród mieszkańców gminy;

VI. Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej:

- działalność informacyjna w zakresie programów rolno-środowiskowych;
- promocja walorów i produktu turystycznego;

VII. **Rozwój systemu obszarów chronionych:**

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;
- objęcie części obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną;

V. **Uwarunkowania realizacyjne.**

1. **Rozwiązania prawno - instytucjonalne.**

Realizacja Programu ochrony środowiska odbywać się będzie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, w oparciu o kompetencje podmiotów zarządzających środowiskiem.

Zadania samorządów gminnych w zakresie ochrony środowiska i gospodarki wodnej wynikające z przepisów prawa to m.in.:

- opracowanie gminnego programu ochrony środowiska;
- uwzględnienie uwarunkowań przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- wspieranie zalesień i zadrzewień na gruntach marginalnych i mało przydatnych dla rolnictwa przez wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- uporządkowanie gospodarki ściekowej;
- realizację gospodarki odpadami, m.in. przez likwidację dzikich wysypisk;
- budowę małych zbiorników retencyjnych;
- ochronę obszarów cennych przyrodniczo przez ustalenie form ochrony przyrody tj. obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, stanowiska dokumentacyjne i pomniki przyrody;
- tworzenie pasów zieleni wysokiej wokół miast oraz obiektów uciążliwych;
- uwzględnianie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi w opracowaniach planistycznych;

Zadania samorządów obejmują również sprawy z zakresu bezpośrednich kontaktów z użytkownikami środowiska oraz pozyskiwania danych o rodzaju i skali korzystania ze środowiska.

Zarządzanie środowiskiem przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska odbywa się m.in. poprzez:

- dotrzymanie wymagań wynikających z przepisów prawa;
- modernizacje technologii we celu ograniczenia lub wyeliminowania uciążliwości dla środowiska;
- instalowanie urządzeń służących ochronie środowiska;
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń (monitoring);

I. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska		
Cele	Działania	
1. poprawa jakości wód; 2. poprawa jakości gleby; 3. uporządkowanie gospodarki odpadami; 4. zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego; 5. ograniczenie uciążliwości hałasu;	<ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej; • ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa; • realizacja indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej; • zapewnienie ochrony wód podziemnych przed degradacją; • promowanie rolnictwa ekologicznego, niskonakładowego i zrównoważonego przez działania informacyjne; • ochrona gleb przed erozją przez wdrażanie m.in. krajowego programu rolnośrodowiskowego, programu zwiększenia lesistości; • opracowanie planu gospodarki odpadami; • organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonego rozwoju, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych; • likwidacja „dzikich wysypisk”; 	<ul style="list-style-type: none"> • samor fundu • ośrod ekolo • samor społec • samor środo środo • samor • samor miejs przes • samor odpa • samor stowa konki • samor

	<ul style="list-style-type: none"> ograniczanie hałasu na obszarach miejskich, wzdłuż głównych dróg; 	<ul style="list-style-type: none"> wojew (budo lub m wpro
II. Racjonalna gospodarka wodą		
Cel	Działania	
<ol style="list-style-type: none"> zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych; ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych, produkcji i usług; poprawa standardów zaopatrzenia w wodę; 	<ul style="list-style-type: none"> utrzymanie naturalnych zbiorników retencyjnych m.in. terenów podmokłych, torfowisk, bagien; przywracanie prawidłowego funkcjonowania systemów melioracyjnych; wykorzystywanie zasobów wód podziemnych głównie na zaopatrzenie ludności w wodę pitną; dalsza rozbudowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę; 	<ul style="list-style-type: none"> samor zagos nadle Woj. Z własc samor samor
III. Zwiększenie lesistości i ochrona lasów		
Cel	Działania	
<ol style="list-style-type: none"> osiągnięcie wskaźnika lesistości do ok. 25%; rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu; 	<ul style="list-style-type: none"> weryfikacja klasyfikacji gruntów i uporządkowaniu ewidencji gruntów zalesionych; zwiększenie powierzchni lasów przez wspieranie zalesień i zadrzewień na gruntach marginalnych i mało przydatnych dla rolnictwa; wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego; upowszechnienie funkcji edukacyjnej lasów; 	<ul style="list-style-type: none"> samor samor samor nadle ekolo ścież
IV. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego		
Cel	Działania	

<p>1. ochrona przeciwpożarowa;</p> <p>2. zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu; • kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii; 	<ul style="list-style-type: none"> • samorząd • samorząd (szkoła)
---	--	---

V. Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej

Cele	Działania	
<p>1. kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorowozjoju;</p> <p>2. tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości lokalnej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji oraz w mediach; • upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego; • organizowanie konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej; • wspieranie stowarzyszeń lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego; 	<ul style="list-style-type: none"> • samorząd (szkoła) (progr) • samorząd (oświ) • samorząd (oświ) • samorząd (prom)

VI. Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej.

Cel	Działania	
<p>1. rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej;</p> <p>2. wzrost wykorzystania energii odnawialnej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc we wdrażaniu programów rolno-środowiskowych przez działalność informacyjną; • wspieranie przekształceń proekologicznych w rolnictwie; • promocja walorów i produktu turystycznego; • wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska; 	<ul style="list-style-type: none"> • samorząd • samorząd (dopł) (prom) • samorząd (stowa) • samorząd (dopł) (dotac)

VII. Rozwój systemu obszarów chronionych.

Cel	Działania	
<p>1. tworzenie nowych obszarów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • określenie obszarów predysponowanych 	<ul style="list-style-type: none"> • samorząd

<p>chronionych;</p> <p>2. zwiększenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych;</p>	<p>do objęcia ochroną prawną;</p> <ul style="list-style-type: none"> • objęcie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną; • motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych; 	<ul style="list-style-type: none"> • samor • samor (dział finans
--	--	--

2. System finansowania.

Finansowanie inwestycji ekologicznych związanych z ochroną środowiska i gospodarką odpadami można podzielić na dwie grupy. Są to środki krajowe pochodzące z różnych źródeł finansowania oraz środki z Unii Europejskiej.

Obecnie potencjalne źródła finansowania działań związanych z ochroną środowiska to:

- fundusze własne gminy Kałuszyn,
- fundusze własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy, Wojewódzki, Powiatowy i Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne,
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOiR, Bank Światowy),
- leasing,
- obligacje komunalne,
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe (np. z ekokonwersji poprzez EKOFUNDUSZ, fundusze Unii Europejskiej);

Fundusze własne Gminy Kałuszyn

Środki te pozyskiwane będą m.in. poprzez dotacje z bieżących dochodów (z budżetu) jednostek samorządowych.

Źródłem tych wydatków mogą być następujące bieżące dochody:

- podatki i opłaty lokalne,
- udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa (np. w podatku dochodowym),
- opłaty, ceny i kary pobierane przez jednostki organizacyjne (np. przedsiębiorstwa komunalne i zakłady budżetowe świadczące usługi komunalne),
- dochody uzyskiwane przez jednostki budżetowe,
- dochody z majątku gminy,
- subwencja ogólna z budżetu państwa,
- inne dochody.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Fundusze ochrony środowiska są poważnym źródłem dotacji i preferencyjnych kredytów dla podmiotów podejmujących inwestycje ekologiczne. Wpływają na to: ilość środków finansowych jaką dysponują fundusze, warunki udostępniania środków finansowych pożyczkobiorcom oraz procedury dochodzenia do uzyskania finansowego wsparcia funduszu.

Zasady funkcjonowania narodowego, wojewódzkich, powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej określa ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska.

Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Celem działania GFOŚiGW jest dofinansowywanie przedsięwzięć proekologicznych na terenie własnej gminy. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminach.

Na dochód GFOŚiGW składa się:

- całość wpływów z opłat za usuwanie drzew i krzewów.
- 50% wpływów z opłat za składowanie odpadów na terenie gminy.
- 10% wpływów z opłat i kar z terenu gminy za pozostałe rodzaje gospodarczego korzystania ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych.

Dysponentem GFOŚiGW jest zarząd gminy.

Dochody te mogą być wykorzystane na m.in.:

- edukację ekologiczną oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju;
- realizowanie zadań modernizacyjnych i inwestycyjnych, służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej;
- przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody;

- przedsięwzięcia związane z gospodarką odpadami i ochrona powierzchni ziemi;
- przedsięwzięcia związane z ochroną powietrza;
- przedsięwzięcia związane z ochroną wód;
- działania z zakresu rolnictwa ekologicznego;

Gminne fundusze podobnie jak Powiatowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej nie mają osobowości prawnej i nie mogą udzielać pożyczek.

Fundacje i programy pomocowe.

Do głównych fundacji i programów pomocowych zaliczyć można:

1. Fundacja EkoFundusz

Inne fundacje:

- Agencja Rozwoju Komunalnego w Warszawie; al. Ujazdowskie 19, 00-557 Warszawa,
- Environmental Know-How Fund w Warszawie, Ambasada Brytyjska al. Róż 1, 00-556 Warszawa,
- Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej; ul. Zielna 37, 00-1-8 Warszawa,
- Polska Agencja Rozwoju Regionalnego; ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa,
- Program Małych Dotacji GEF, al. Niepodległości 186, 00-608 Warszawa,
- Projekt Umbrella.

2. Banki wspierające inwestycje ekologiczne

Główną instytucją wspierającą inwestycje ekologiczne jest Bank Ochrony Środowiska. Inne banki aktywnie wspomagające finansowanie gospodarki odpadami to:

- Bank Rozwoju Eksportu S.A.,
- Polski Bank Rozwoju S.A.,
- Bank Światowy,
- Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

3. Fundusze inwestycyjne

4. Środki pochodzące z Unii Europejskiej - Fundusze Strukturalne, Fundusz Spójności oraz Programy operacyjne

Unia Europejska przewiduje udzielenie Polsce pomocy na rozwój systemów infrastruktury ochrony środowiska, przez instrumenty finansowe takie jak fundusze strukturalne i Fundusz Spójności. Na lata 2004 - 2006 UE przewiduje transfer środków finansowych na poziomie 13,8 mld EURO, z czego ponad 4,2 mld na realizację projektów z Funduszu Spójności. Planowane działania strukturalne ujęte zostały w Narodowym Planie Rozwoju (NPR). Przewidziane środki inwestycyjne w

ramach NPR wynoszą 23 mld EURO (13,8 mld z funduszy strukturalnych UE, ok. 6,2 mld EURO krajowe środki publiczne i ok. 3 mld. z sektora prywatnego, jeżeli będzie beneficjentem funduszy europejskich). Jednym z priorytetów NPR na lata 2004 – 2006 jest: ochrona środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska. Priorytet ten będzie realizowany przez:

- część środowiskową Funduszu Spójności – 2,6 - 3,1 mld EURO (2,1 mld EURO wkład UE),
- Sektorowy Program Operacyjny: Ochrona środowiska i gospodarka wodna – 643 mln EURO (516 mln EURO środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego - ERDF),
- inne programy operacyjne (szczególnie Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego– ZPORR).

Pomoc z zasobów funduszy strukturalnych i państwowych będzie udzielana głównie na projekty jednostek samorządu terytorialnego, z położeniem nacisku na wzmocnienie potencjału rozwojowego regionów.

Beneficjentem końcowym w ramach działań będą samorzady wojewódzkie i gminne.

Równoległe z realizacją sektorowych programów operacyjnych i programu regionalnego realizowane będą projekty współfinansowane z Funduszu Spójności. Cel strategii dla Funduszu Spójności to wsparcie podmiotów publicznych w realizacji działań na rzecz poprawy stanu środowiska będące realizacją zobowiązań Polski wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, poprzez dofinansowanie:

- realizacji indywidualnych projektów,
- programów grupowych z zakresu ochrony środowiska,
- programów ochrony środowiska rządowych i samorządowych.

Fundusze Unii Europejskiej powinny odgrywać znaczną rolę w finansowaniu ponadgminnych inwestycji, ze względu na dużą skalę tych przedsięwzięć i konieczność zagwarantowania co najmniej 25% udziału własnego. Możliwe jest także pozyskiwanie funduszy na projekty tzw. miękkie, związane ze szkoleniami, organizacją i promocją w zakresie poszczególnych działań.

Obok środków publicznych w realizacji Narodowego Planu Rozwoju będą uczestniczyły także środki prywatne - pomoc kierowana do przedsiębiorstw będzie podlegała zasadom konkurencji.

4. Monitoring.

Wdrażanie programu wymaga kontroli i oceny stopnia jego realizacji. Poniżej określono wybrane mierniki monitorowania realizacji celów.

Cel	Mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie zanieczyszczeń 	<ul style="list-style-type: none"> • jakość wód powierzchniowych;

<p>środowiska</p>	<ul style="list-style-type: none"> • stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej; • ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków (%); • % odpadów komunalnych i przemysłowych składowanych; • udział odzyskiwanych i wykorzystywanych odpadów przemysłowych; • % odzyskiwanego i wykorzystywanego papieru i szkła z odpadów komunalnych; • ilość wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca w ciągu roku (kg);
<ul style="list-style-type: none"> • racjonalna gospodarka wodna 	<ul style="list-style-type: none"> • pobór wody na cele gospodarcze, produkcji i usług; • zużycie wody na potrzeby ludności; • ludność korzystająca z wodociągów sieciowych (%);
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie lesistości i ochrona lasów 	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźnik lesistości; • struktura własności lasów;
<ul style="list-style-type: none"> • poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ilość pożarów;
<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wysokość nakładów na edukację ekologiczną; • liczba zorganizowanych konkursów, szkoleń;
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba i powierzchnia gospodarstw ekologicznych; • gospodarstwa agroturystyczne;
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój systemu obszarów chronionych 	<ul style="list-style-type: none"> • % obszarów objętych ochroną konserwatorską wg form ochrony przyrody; • liczba i rodzaj form ochrony przyrody występujących na terenie gminy;

5. Oceny oddziaływania na środowisko – dostęp do informacji i udział społeczeństwa.

System ocen oddziaływania na środowisko jest podstawowym narzędziem jego ochrony. Stanowi on uniwersalną procedurę dzięki której weryfikowany jest rozwój, zagospodarowanie przestrzenne i lokalizacja inwestycji.

System ocen oddziaływania na środowisko działa w oparciu o procedury postępowania określone w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001r Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627 z późniejszymi zmianami).

Przeprowadzenie postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko wymagają dokumenty, których realizacja może oddziaływać na środowisko oraz ich zmiany. Są to:

1. Projekty polityk, planów i strategii wynikające z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Zalicza się do nich projekt koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, projekty planów zagospodarowania przestrzennego województw oraz koncepcje i programy odnoszące się do obszarów i problemów zagospodarowania przestrzennego, projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Organy opracowujące ww. dokumenty sporządzają prognozę oddziaływania na środowisko.
2. Projekty sektorowych dokumentów strategicznych. Opracowywane są przez centralne lub wojewódzkie organy administracji publicznej. Są to projekty strategii, planów, polityk lub programów, których obowiązek opracowywania wynika z ustaw. Dotyczy to działów: przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystania terenu.
3. Procedury lokalizacji planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Wśród tych przedsięwzięć znajdują się takie, dla których ustanowiono obowiązek sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko oraz takie, dla których raport może być wymagany postanowieniem odpowiedniego organu. Ww. opracowanie obowiązuje w procedurze uzyskiwania decyzji:
 - o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu;
 - o pozwoleniu na budowę, rozbiórkę obiektu budowlanego lub zmianie użytkowania obiektu;
 - ustalających warunki robót mogących zmienić stosunki wodne;
 - dotyczących scalania lub wymiany gruntów;
 - o zmianie lasów na użytek rolny;
 - o ustaleniu lokalizacji autostrad lub dróg ekspresowych oraz przy udzielaniu wskazań lokalizacyjnych tych inwestycji;
 - koncesji związanych z prawem geologicznym i górniczym;
 - pozwoleń wodno-prawnych;

Obowiązek sporządzenia raportu spoczywa na inwestorze. Postępowanie w sprawie przeprowadza organ właściwy do wydania decyzji. Może on nałożyć na wnioskodawcę obowiązek przedłożenia analizy porealizacyjnej po określonym czasie eksploatacji obiektu budowlanego. W razie stwierdzenia okoliczności wskazujących na możliwość negatywnego oddziaływania instalacji na środowisko, organ ochrony środowiska może zobowiązać prowadzącego instalację do sporządzenia przeglądu ekologicznego.

Jeżeli z postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, z analizy porealizacyjnej albo przeglądu ekologicznego wynika, że mimo zastosowania dostępnych rozwiązań nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska, poza terenem zakładu lub innego obiektu może być utworzony obszar ograniczonego użytkowania. Obszar ograniczonego użytkowania dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko, dla którego istnieje obowiązek sporządzania raportu o oddziaływaniu na środowisko, tworzy wojewoda, dla pozostałych przedsięwzięć – rada powiatu.

Ważnym elementem procedury ocen oddziaływania na środowisko jest udział społeczeństwa. Prawo ochrony środowiska gwarantuje każdemu dostęp do informacji o środowisku i jego ochronie, które znajdują się w posiadaniu władz publicznych. Obowiązek udostępniania informacji spoczywa na organach administracji rządowej i samorządowej wszystkich szczebli oraz na innych jednostkach organizacyjnych powołanych do pełnienia zadań publicznych dotyczących środowiska i jego ochrony. Udostępnieniu podlegają m.in. projekty polityk, strategii, planów, programów przed skierowaniem do postępowania z udziałem społeczeństwa oraz przyjęte dokumenty, prognozy oddziaływania na środowisko, opracowania ekofizjograficzne, raporty o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko, analizy porealizacyjne, przeglądy ekologiczne, wyniki prac studialnych i badawczych z zakresu ochrony środowiska.

Ustawa zapewnia prawo do konsultacji i negocjacji społecznych. Organ podejmujący postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko publicznie informuje o tym, zbiera wnioski i uwagi. Może też przeprowadzić rozprawę administracyjną powiadamiając o niej wszystkich zainteresowanych, w tym mieszkańców otoczenia przedsięwzięcia. Rozpatruje też zgłoszone uwagi i wnioski. Informuje też w podobny sposób o wyniku postępowania – decyzji w sprawie. W postępowaniu mogą brać także udział organizacje społeczne na prawach stron.

Minister Środowiska oraz wojewodowie zobowiązani są do utworzenia krajowej i wojewódzkich komisji ds. ocen oddziaływania na środowisko. Do zadań komisji należy wydawanie opinii co do jakości raportu przedłożonego do uzgodnienia lub prognozy do zaopiniowania.

VI. Koszty realizacji programu.

1. Szacunkowe koszty realizacji Programu w latach 2004-2011.

<i>I. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska.</i>			
Cele	Działania	Koszty realizacji w tys. zł	
1. poprawa jakości wód;	• rozbudowa oczyszczalni	4 000	

<p>2. poprawa jakości gleby;</p> <p>3. uporządkowanie gospodarki odpadami;</p> <p>4. zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego;</p> <p>5. ograniczenie uciążliwości hałasu;</p>	<p>ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa; • realizacja indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej; • promowanie rolnictwa ekologicznego, niskonakładowego i zrównoważonego przez działania informacyjne; • ochrona gleb przed erozją przez wdrażanie m.in. krajowego programu rolnośrodowiskowego, programu zwiększenia lesistości; • opracowanie planu gospodarki odpadami; • organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonego rozwoju, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych; • likwidacja „dzikich wysypisk”; • ograniczanie hałasu na obszarach miejskich, wzdłuż głównych dróg; 	<p style="text-align: right;">20</p> <p style="text-align: right;">30</p> <p style="text-align: right;">10</p> <p style="text-align: right;">5</p> <p style="text-align: right;">-</p> <p style="text-align: right;">70</p> <p style="text-align: right;">20</p> <p style="text-align: right;">160</p>
II. Racjonalna gospodarka wodą.		
Cele	Działania	Koszty realizacji w tys. zł

<p>1. zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych;</p> <p>2. ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych, produkcji i usług;</p> <p>3. poprawa standardów zaopatrzenia w wodę;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie naturalnych zbiorników retencyjnych m.in. terenów podmokłych, torfowisk, bagien; • przywracanie prawidłowego funkcjonowania systemów melioracyjnych; • dalsza rozbudowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę; 	5	
		16	
		80	

III. Zwiększenie lesistości i ochrona lasów.

Cele	Działania	Koszty realizacji w tys. zł	
<p>1. osiągnięcie wskaźnika lesistości do ok. 25%;</p> <p>2. rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • weryfikacja klasyfikacji gruntów i uporządkowaniu ewidencji gruntów zalesionych; • zwiększenie powierzchni lasów przez wspieranie zalesień i zadrzewień na gruntach marginalnych i mało przydatnych dla rolnictwa; • wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego; • upowszechnienie funkcji edukacyjnej lasów; 	20	
		40	
		16	
		20	

IV. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego.

Cele	Działania	Koszty realizacji w tys. zł	
<p>1. ochrona przeciwpożarowa;</p> <p>2. zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu; • kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia 	16	
		20	

	nadzwyczajnych awarii;		
<i>V. Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej.</i>			
Cele	Działania	Koszty realizacji w tys. zł	
<p>1. kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorowzoju;</p> <p>2. tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości lokalnej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji oraz w mediach; 	20	
	<ul style="list-style-type: none"> • upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego; 	20	
	<ul style="list-style-type: none"> • organizowanie konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej; 	40	
	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie stowarzyszeń lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego; 	16	
<i>VI. Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej.</i>			
Cele	Działania	Koszty w tys. zł	
<p>1. rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej;</p> <p>2. wzrost wykorzystania energii odnawialnej;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pomoc we wdrażaniu programów rolno-środowiskowych przez działalność informacyjną; 	8	
	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie przekształceń proekologicznych w rolnictwie; 	60	
	<ul style="list-style-type: none"> • promocja walorów i produktu turystycznego; 	16	
	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska; 	16	
<i>VII. Rozwój systemu obszarów chronionych.</i>			
Cele	Działania	Koszty w tys. zł	

1. tworzenie nowych obszarów chronionych;	• określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;	8
2. zwiększenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych;	• objęcie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną;	16
	• motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych;	8

2. Szacunkowe koszty realizacji Programu w latach 2004-2007.

I. *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Rozbudowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemu kanalizacji zbiorczej	samorząd gminy	2004-2011	500	500	500	
2.	Organizowanie działań promujących minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę odpadów	samorząd gminy, organizacje ekologiczne i stowarzyszenia	działalność ciągła	-	2	2	
3.	Likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów	samorząd gminy	działalność ciągła	-	3	3	
4.	Budowa potencjału technicznego do segregacji odpadów	samorząd gminy, przedsiębiorstwa usług komunalnych	2004-2007	-	-	-	

II. *Racjonalna gospodarka wodą.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Dalsza rozbudowa i modernizacja systemu zaopatrzenia mieszkańców w wodę	samorząd gminy	2004-2007	10	10	10	

III. *Zwiększenie lesistości.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	samorząd gminy	2004-2007	2	2	1	

IV. *Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu	samorząd gminy, straż pożarna	2004-2007	2	2	2	
2.	Kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii	Samorząd gminy, Państwowa Straż Pożarna	2004-2007	2,5	2,5	2,5	

V. *Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Organizowanie konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej	samorząd gminy, organizacje pozarządowe, szkolnictwo,	2004-2007	5	5	5	
2.	Szerzenie wiedzy ekologicznej wśród mieszkańców	samorząd gminy, organizacje pozarządowe, szkolnictwo, media	2004-2007	2	2	2	

VI. *Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Działalność informacyjna w zakresie programów rolno-środowiskowych	Samorząd gminy, ODR	2004-2006	1	1	1	

2.	Promocja walorów i produktu turystycznego	samorząd gminy, organizacje i stowarzyszenia	2004-2007	2	2	2	
----	---	--	-----------	---	---	---	--

VII. *Rozwój systemu obszarów chronionych.*

Lp.	Opis zadania	Jednostka realizacyjna	Okres realizacji zadania	Szacunkowe koszty w tys. zł			
				2004	2005	2006	
1.	Określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną	samorząd gminy, społeczność lokalna	2004-2007	1	1	1	
2.	Objęcie części obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną	samorząd gminy	2004-2007	2	2	2	

VII. **Materiały źródłowe.**

1. II Polityka Ekologiczna Państwa – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, czerwiec 2000r;
2. Krajowy plan gospodarki odpadami – Ministerstwo Środowiska, czerwiec 2002r;
3. Narodowa Strategia Ochrony Środowiska na lata 2000-2006 – Ministerstwo Środowiska, Warszawa 2000r;
4. Plan gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego na lata 2004-2011;
5. Program małej retencji województwa mazowieckiego;
6. Program ograniczania Zanieczyszczeń Środowiska Składnikami Nawozowymi z Produkcji Zwierzęcej w woj. mazowieckiem – przyjęty Uchwałą Nr 31/5/02 Zarządu województwa Mazowieckiego z dnia 17 grudnia 2002r;
7. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym – Ministerstwo Środowiska, Warszawa, czerwiec 2002r;
8. Program ochrony środowiska województwa mazowieckiego, Warszawa październik 2003r;
9. Badania w zakresie potrzeb wapnowania i zasobności gleb, Stacja Chemiczno-Rolnicza w Wesolej, 2003r.

VIII. Streszczenie.

Celem opracowania jest realizacja polityki ekologicznej państwa oraz przedstawienie polityki ekologicznej dotyczącej terenu gminy Kałuszyn.

Program uwzględnia wymagania określone w art. 14 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r Prawo ochrony środowiska określając:

- cele ekologiczne;
- priorytety ekologiczne;
- rodzaj i harmonogram działań proekologicznych;
- środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

Program obejmuje następujące zagadnienia:

- ochronę środowiska przyrodniczego;
- gospodarkę leśną;
- gospodarkę wodną;
- ochronę środowiska przed zanieczyszczeniami;
- sprawy bezpieczeństwa ekologicznego;
- kształtowanie świadomości ekologicznej;
- propagowanie proekologicznych form działalności gospodarczej.

Program sporządzony został na horyzont czasowy 2011r. Natomiast zadania priorytetowe określone zostały do realizacji do 2007r.

Z wykonania Programu organ wykonawczy gminy – Burmistrz Miasta Kałuszyn sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia radzie gminy – Radzie Miejskiej w Kałuszynie. Pierwszy raport powinien opisywać stan realizacji działań na dzień 31.12.2005r.

Na terenie gminy Kałuszyn mieszka 6.248 mieszkańców, powierzchnia gminy wynosi 95 km². Przeważa zabudowa jednorodzinna, zarówno na terenie wsi, jak i samego miasta Kałuszyn. Zabudowa wielorodzinna występuje na obszarze miasta Kałuszyn – ok. 420 osób oraz w miejscowościach Gołębiówka – ok.75 osób i Sinołęka – 230 osób. Mieszkańcy zabudowy wielorodzinnej stanowią zaledwie 11% mieszkańców gminy.

Gmina charakteryzuje się znaczną powierzchnią gruntów rolnych – 68,9% i średnią lesistością wynoszącą 22,8%.

Na terenie gminy istnieje niewielki przemysł, natomiast sieć usług obejmuje tradycyjne podstawowe świadczenia w zakresie handlu, rzemiosła i usług.

Na terenie gminy wpis do ewidencji działalności gospodarczej uzyskało 445 osób fizycznych. Należy także podkreślić, że małe przedsiębiorstwa działające w oparciu o wpis do ewidencji, jak i kilka średnich firm – to firmy rodzinne, które zatrudniają niewiele osób spoza rodziny.

Profil działalności poszczególnych firm, w szczególności prowadzonych przez osoby fizyczne, jest dość zróżnicowany. Najwięcej przedsiębiorców zajmuje się handlem i naprawami – 51,90%. Ponadto znaczna ilość przedsiębiorców zajmuje się budownictwem – 10,80%. Około 11,60% firm zajmuje się przetwórstwem przemysłowym a jedynie 6,70% firm to przedsiębiorstwa transportowe.

Prowadzona przez zakłady oraz podmioty gospodarcze działalność to głównie działalność handlowo-usługowa, która nie ma większego wpływu na zanieczyszczenie powietrza, natomiast działalność ta powoduje wytwarzanie znacznych ilości odpadów stałych i płynnych. Odpady z zakładów oraz odpady komunalne wytwarzane w gospodarstwach domowych stanowią główne zagrożenie dla środowiska gminy.

Kolejnym istotnym czynnikiem zagrażającym środowisku jest ilość odpadów płynnych. Na terenie gminy Kałuszyn znajduje się około 650 szamb. Natomiast tylko część mieszkańców jest podłączona do kolektora sanitarnego. Z chwilą przekazania oczyszczalni do eksploatacji nieczystości płynne wywożone są do punktu zlewnego oczyszczalni. Wywozem ścieków na terenie miasta i gminy zajmuje się Zakład Gospodarki Komunalnej.

Wody.

1. Sieć hydrograficzną gminy tworzą ciekły o przepływach zbliżonych do naturalnego.
2. Zasadnicze znaczenie dla zaopatrzenia ludności w wodę mają wody podziemne.
3. Konieczne jest prowadzenie sukcesywnej kanalizacji miasta i przyległych wsi oraz wyposażenie nieruchomości w zbiorniki na nieczystości ciekłe lub przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Gleby.

1. Najczęściej występującą formą degradacji gleb jest ich zakwaszenie. Powoduje to zmniejszenie wykorzystania przez rośliny składników pokarmowych i znacząco obniża przydatność rolniczą upraw.
2. Innym zagrożeniem jest erozja wietrzna występująca na obszarach intensywnych upraw.
3. Konieczne jest podjęcie działań zmierzających do rewitalizacji zdegradowanych i zdewastowanych gleb. Dotyczy to w szczególności wyrobisk i „dzikich” składowisk odpadów.

Lasy.

1. W układzie przestrzennym gminy występuje rozdrobnienie kompleksów leśnych, które miejscami powoduje przerwanie ciągłości naturalnych ekosystemów i ograniczanie liczby nisz ekologicznych.
2. Duży udział jednogatunkowych drzewostanów, tworzących głównie monokultury sosnowe, obniża odporność drzewostanów na czynniki biotyczne i abiotyczne.
3. Konieczność zagospodarowania gruntów mało przydatnych dla rolnictwa wskazuje na potrzebę i możliwość zwiększenia powierzchni leśnej.

Surowce mineralne:

1. Udokumentowane złoża surowców mineralnych zaliczane są do kopalin pospolitych.
2. Eksploatowane złoża surowców mineralnych to złoża kruszywa naturalnego, o lokalnym znaczeniu, wykorzystywanego na potrzeby budownictwa i drogownictwa.
3. Eksploatacja surowców może powodować zakłócenia stanu środowiska przyrodniczego, a w szczególności zakłócenie stosunków wodnych i zniekształcenia rzeźby terenu.

Walory przyrodnicze:

1. Konieczność objęcia większej części gminy różnorodnymi formami ochrony przyrody;

Powietrze atmosferyczne:

1. Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek emisji większości zanieczyszczeń w wyniku zamiany nośników energii wykorzystywanej jako źródło ciepła w gospodarstwach domowych, tj. stopniowe przechodzenie z paliw stałych na paliwa gazowe i płynne.
2. Problemem jest nielegalne spalanie śmieci w gospodarstwach domowych.

Hałas:

1. Największą uciążliwość stanowi hałas komunikacyjny koncentrujący się w mieście Kałuszyn, a poza miastem przy drodze, na której odbywa się ruch tranzytowy.

Promieniowanie elektromagnetyczne niejonizujące:

1. Największą uciążliwość stanowi hałas komunikacyjny koncentrujący się w mieście Kałuszyn, a poza miastem przy drodze, na której odbywa się ruch tranzytowy.

Gospodarka odpadami:

1. Ilość gospodarstw domowych, które prowadzą prawidłową gospodarkę odpadami jest niedostateczna. W związku z tym konieczne jest prowadzenie kampanii edukacyjnej społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska.
2. W dalszym ciągu przeważa składowanie jako podstawowy sposób unieszkodliwiania odpadów.
3. Nie wydzielenie odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych uniemożliwia ich prawidłowe unieszkodliwianie.
4. Brak jest konkretnych rozwiązań w zakresie zagospodarowania osadów ściekowych powstających w oczyszczalniach ścieków funkcjonujących na terenie gminy.

Zasady polityki ekologicznej państwa.

Przewodnią zasadą polityki ekologicznej państwa jest przyjęta w Konstytucji RP zasada zrównoważonego rozwoju przyjęta w wyniku Konferencji Narodów Zjednoczonych w Rio de Janeiro w 1992r. Podstawą zrównoważonego rozwoju jest zachowanie zasobów i walorów środowiska w stanie zapewniającym trwałe możliwości korzystania z nich zarówno przez obecne, jak i przyszłe pokolenia przy zachowaniu trwałości funkcjonowania procesów przyrodniczych oraz naturalnej różnorodności biologicznej. Istotą zrównoważonego rozwoju jest równorzędne traktowanie racji społecznych, ekonomicznych i ekologicznych.

Uszczegółowienie zasady zrównoważonego rozwoju stanowi:

- zasada przeczności;
- zasada integracji polityki ekologicznej z politykami sektorowymi;
- zasada regionalizacji;
- zasada równego dostępu do środowiska przyrodniczego;
- zasada uspołecznienia;
- zasada „zanieczyszczający płaci”;
- zasada prewencji;
- zasada stosowania najlepszych dostępnych technik;
- zasada subsydiarności;
- zasada skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej;

Racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.

W zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych polityka ekologiczna państwa dotyczy w szczególności:

1. racjonalizacji użytkowania wody przez:
 - zaniechanie nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe;

- zastosowanie najlepszych dostępnych technik produkcji przemysłowej i praktyk rolniczych w celu zmniejszenia zapotrzebowania na wodę i ograniczenia ładunków odprowadzanych do odbiorników zanieczyszczeń;
 - racjonalizacja zużycia wody w gospodarstwach domowych;
2. zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji przez:
- poprawa efektywności ekonomicznej procesów wytwórczych;
 - zasada likwidacji zanieczyszczeń, uciążliwości i zagrożeń u źródła;
3. zmniejszenia energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania energii za źródeł odnawialnych przez:
- zmniejszenie energochłonności zarówno w procesach wytwórczych, jak i świadczenia usług oraz konsumpcji;
 - wzrost udziału w produkcji energii elektrycznej i ciepłej, energetycznych nośników odnawialnych (energia wody, wiatru, energia geotermalna, słoneczna, energia z biomasy) oraz pochodzących z odpadów;
4. ochrona gleb przez:
- przeciwdziałanie przejmowaniu gleb nadających się do wykorzystania rolniczego lub leśnego na inne cele, zwłaszcza inwestycyjne;
 - eliminacja produkcji rolniczej lub odpowiednia zmiana struktury upraw na glebach zanieczyszczonych substancjami niebezpiecznymi dla zdrowia, gdzie stopień zanieczyszczenia przekracza dopuszczalne wskaźniki;
 - przywracanie wartości użytkowej glebom, które uległy degradacji;
 - dostosowanie do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania rolniczego lub leśnego;
5. wzbogacanie i racjonalna eksploatacja zasobów leśnych przez:
- stałe powiększanie zasobów leśnych;
 - kształtowanie lasu wielofunkcyjnego (poprawa funkcji wodochronnej, klimatotwórczej, glebochronnej);
 - zachowanie zdrowotności i żywotności ekosystemów leśnych;
 - racjonalne, zgodne z zasadami przyrody użytkowanie zasobów leśnych;
 - utrzymanie i wzmacnianie społeczno-ekonomicznej funkcji lasów;
 - wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień jako czynnika ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej oraz racjonalnego użytkowania przestrzeni przyrodniczej;
6. ochrona zasobów kopalin przez:
- ograniczenie wydobycia, jeśli możliwe jest znalezienie substytutu danego surowca;

- zmniejszenie zużycia surowca w przeliczeniu na jednostkę produktu;
- objęcie ochroną wód leczniczych i termalnych, w odniesieniu do których zostanie utrzymany system koncesjonowania.

Główne cele polityki ekologicznej w zakresie jakości środowiska to:

1. gospodarka odpadami:

- zapobieganie powstawaniu odpadów przez rozwiązywanie problemu odpadów „u źródła”;
- odzyskiwanie surowców i ponowne wykorzystanie odpadów – bezpieczne dla środowiska końcowe unieszkodliwianie odpadów nie wykorzystanych;

2. jakość powietrza:

- likwidacja zanieczyszczeń u źródła;
- szersze normowanie emisji w przemyśle, energetyce i transporcie;
- wprowadzanie norm ograniczających emisje do powietrza z procesów produkcyjnych;

3. hałas i promieniowanie:

- zmniejszenie skali narażania mieszkańców na ponadnormatywny poziom hałasu;
- kontrola i ograniczanie emisji do środowiska promieniowania niejonizującego;
- kształtowanie zieleni zorganizowanej pełniącej ponadto funkcje ochronne;

4. bezpieczeństwo chemiczne i biologiczne:

- włączenie się Polski do realizacji międzynarodowych programów związanych z bezpieczeństwem chemicznym i biologicznym;
- harmonizowanie polskich przepisów prawnych z przepisami UE oraz wdrażanie wymogów i zaleceń;

5. nadzwyczajne zagrożenia:

- eliminowanie lub zmniejszanie skutków dla środowiska z tytułu nadzwyczajnych zagrożeń;
- doskonalenie istniejącego systemu ratowniczego na wypadek zaistnienia awarii i klęsk żywiołowych;

6. różnorodność biologiczna i krajobrazowa:

- rozpoznanie i utrzymanie warunków minimum dla ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
- utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
- zwiększenie powierzchni obszarów chronionych;
- rekultywacja i renaturalizacja obszarów zdegradowanych;
- powstrzymanie skuteczności ochrony obszarów objętych ochroną prawną;

7. ochrona wód:

- zapobieganie zanieczyszczeniu wód powierzchniowych i podziemnych ze szczególnym naciskiem na zapobieganie u źródła;
- przywracanie wodom podziemnym i powierzchniowym właściwego stanu ekologicznego, a przez to zapewnienie odpowiednich źródeł poboru wody do picia;

Cele i priorytety gminnej polityki ekologicznej.

I. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska, w szczególności przez:

1. poprawę jakości wód;
2. poprawę jakości gleb;
3. uporządkowanie gospodarki odpadami;
4. zapewnienie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego;
5. ograniczenie uciążliwości hałasu;

działania:

- rozbudowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej;
- ograniczenie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa;
- realizacja indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej;
- zapewnienie ochrony wód podziemnych przed degradacją;
- promowanie rolnictwa ekologicznego, niskonakładowego i zrównoważonego przez działania informacyjne;
- ochrona gleb przed erozją przez wdrażanie m.in. krajowego programu rolnośrodowiskowego, programu zwiększenia lesistości;
- opracowanie planu gospodarki odpadami;
- organizowanie i wspieranie działań promujących model zrównoważonego rozwoju, minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych;
- rekultywacja gleb zdegradowanych, likwidacja „dzikich wysypisk”;
- ograniczanie hałasu na obszarach miejskich, wzdłuż głównych dróg;

II. Racjonalna gospodarka wodą:

1. zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych;
2. ograniczenie poboru wód podziemnych dla celów gospodarczych, produkcji i usług;
3. poprawa standardów zaopatrzenia w wodę;

działania:

- utrzymanie naturalnych zbiorników retencyjnych m.in. terenów podmokłych, torfowisk, bagien;
- przywracanie prawidłowego funkcjonowania systemów melioracyjnych;
- wykorzystywanie zasobów wód podziemnych głównie na zaopatrzenie ludności w wodę pitną;
- dalsza rozbudowa i modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę;

III. Zwiększenie lesistości i ochrona lasów:

1. osiągnięcie wskaźnika lesistości do ok. 25%;
2. rozwój funkcji ochronnych i buforowych lasu;

działania:

- współdziałanie przy weryfikacji klasyfikacji gruntów i uporządkowaniu ewidencji gruntów zalesionych;
- zwiększenie powierzchni lasów przez wspieranie zalesień i zadrzewień na gruntach marginalnych i mało przydatnych dla rolnictwa;
- wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;
- upowszechnienie funkcji edukacyjnej lasów;

IV. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego:

1. ochrona przeciwpożarowa;
2. zmniejszenie ryzyka awarii związanych z wykorzystaniem lub transportem substancji niebezpiecznych;

działania:

- propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu;
- kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii;

V. Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej:

1. kształtowanie postaw i zachowań zgodnych z zasadami ekorowzoju;
2. tworzenie ekologicznych podstaw kształtowania tożsamości lokalnej;

działania:

- szerzenie wiedzy ekologicznej na wszystkich poziomach edukacji oraz w mediach;

- upowszechnianie zasad dobrej praktyki rolniczej i rolnictwa ekologicznego;
- organizowanie konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej;
- wspieranie stowarzyszeń lokalnych działających na rzecz ochrony środowiska i krajobrazu kulturowego;

VI. **Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej:**

1. rozwój proekologicznych form produkcji rolniczej;
2. wzrost wykorzystania energii odnawialnej;

działania:

- pomoc we wdrażaniu programów rolno-środowiskowych przez działalność informacyjną;
- wspieranie przekształceń proekologicznych w rolnictwie;
- promocja walorów i produktu turystycznego;
- wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska;

VII. **Rozwój systemu obszarów chronionych:**

1. tworzenie nowych obszarów chronionych;
2. zwiększenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz tworzenia obszarów chronionych;

działania:

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;
- objęcie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną;
- motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych;

2. Zadania priorytetowe do realizacji do 2007r.

I. **Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska:**

- rozbudowa oczyszczalni ścieków komunalnych i systemu kanalizacji zbiorczej;
- organizowanie działań promujących minimalizację powstających odpadów oraz selektywną zbiórkę i zagospodarowanie surowców wtórnych;
- likwidacja miejsc nielegalnego składowania odpadów;

II. **Racjonalna gospodarka wodą:**

- dalsza rozbudowa i modernizacja systemu zaopatrzenia mieszkańców w wodę;

III. **Zwiększenie lesistości:**

- wprowadzenie zalesień do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego;

IV. **Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego:**

- propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu;
- kształtowanie postaw społeczeństwa w sytuacji wystąpienia nadzwyczajnych awarii;

V. **Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej:**

- organizacja konkursów i warsztatów z zakresu wiedzy ekologicznej;
- szerzenie wiedzy ekologicznej wśród mieszkańców gminy;

VI. **Rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej:**

- działalność informacyjna w zakresie programów rolno-środowiskowych;
- promocja walorów i produktu turystycznego;

VII. **Rozwój systemu obszarów chronionych:**

- określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;
- objęcie części obszarów o wysokich walorach przyrodniczych ochroną prawną;

Finansowanie inwestycji ekologicznych związanych z ochroną środowiska i gospodarką odpadami jest możliwe z dwóch grup. Są to środki krajowe pochodzące z różnych źródeł finansowania oraz środki z Unii Europejskiej.

Obecnie potencjalne źródła finansowania działań związanych z ochroną środowiska to:

- fundusze własne gminy Kałuszyn,
- fundusze własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Narodowy, Wojewódzki, Powiatowy i Gminny Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- kredyty preferencyjne udzielane np. przez Bank Ochrony Środowiska (BOŚ S.A.) z dopłatami do oprocentowania lub ze środków donatorów, kredyty komercyjne, kredyty konsorcjalne,
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju - EBOiR, Bank Światowy),

- leasing,
- obligacje komunalne,
- zagraniczna pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe (np. z ekokonwersji poprzez EKOFUNDUSZ, fundusze Unii Europejskiej);

Wdrażanie programu wymaga kontroli i oceny stopnia jego realizacji. Poniżej określono wybrane mierniki monitorowania realizacji celów.

Cel	Mierniki
<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> • jakość wód powierzchniowych; • stosunek długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej; • ludność obsługiwana przez oczyszczalnie ścieków (%); • % odpadów komunalnych i przemysłowych składowanych; • udział odzyskiwanych i wykorzystywanych odpadów przemysłowych; • % odzyskiwanego i wykorzystywanego papieru i szkła z odpadów komunalnych; • ilość wytworzonych odpadów komunalnych na 1 mieszkańca w ciągu roku (kg);
<ul style="list-style-type: none"> • racjonalna gospodarka wodna 	<ul style="list-style-type: none"> • pobór wody na cele gospodarcze, produkcji i usług; • zużycie wody na potrzeby ludności; • ludność korzystająca z wodociągów sieciowych (%);
<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie lesistości i ochrona lasów 	<ul style="list-style-type: none"> • wskaźnik lesistości; • struktura własności lasów;
<ul style="list-style-type: none"> • poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • ilość pożarów;
<ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wysokość nakładów na edukację ekologiczną; • liczba zorganizowanych konkursów, szkoleń;
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej 	<ul style="list-style-type: none"> • liczba i powierzchnia gospodarstw ekologicznych; • gospodarstwa agroturystyczne;
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój systemu obszarów 	<ul style="list-style-type: none"> • % obszarów objętych ochroną konserwatorską wg form ochrony przyrody;

chronionych	<ul style="list-style-type: none">• liczba i rodzaj form ochrony przyrody występujących na terenie gminy;
-------------	---

Zastosowane skróty:

UE – Unia europejska;

Dz. U. – Dziennik Ustaw;

M.P. – Monitor Polski;

IETU – Instytut Ekologii Terenów Uprzemysłowionych;

GUS – Główny Urząd Statystyczny;

Mg – megagram;

WIOŚ – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska;

KPGO – Krajowy Plan Gospodarki Odpadami;

WPGO – Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami;

SIGOP – System Identyfikacji Gospodarki Odpadami;

SRM – system nadzoru weterynaryjnego nad procesem powstawania i niszczenia odpadów pochodzenia zwierzęcego szczególnego ryzyka;

HRM - system nadzoru weterynaryjnego nad procesem powstawania i niszczenia padłych zwierząt;

PCB – polichlorowane bifenyle;

NFOŚiGW – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;

NPR – Narodowy Plan Rozwoju;

ERDF – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego;